Бутун дунё пролетарлари, бирлашингиз!

СОВЕТ ЎЗБЕКИСТОНИ

Газета 1918 йил 21 июндан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Коммунистик партияси Марказий Комитети, Ўзбекистон ССР Олий Совети ва Министрлар Советининг органи

№ 229 (20. 197) • 1988 йил 5 октябрь • чоршанба Баҳоси 3 тийин.

«Ҳосил-88»

АЗИЗ ПАХТАКОРЛАР!

✦ Сизнинг мардонавор меҳнатингиз билан она-Ватан хирмонига уйилган пахтамиз 2,5 миллион тоннадан ошди. Теримда мавсум бошидан буён пешқадамлик қилаётган Хоразм область пахтакорларидан, кунига йиллик планнинг 5 процентидан ошириб пахта тайёрлаётган Тошкент области механизаторларидан ўрнак олинг.

✦ Пахта учун қулай келган бу йилги об-ҳаво шароитида белгиланган план ва мажбуриятларни бажармаган бирорта бригада, хўжалик, район ва область қолмасин!

✦ «Зангори кема»лар теримига етарли аҳамият бермаётган хўжаликлар ва районларнинг раҳбарлари: машина терими — иш унуми эканлигини унутманг!

✦ Далада ишлаётган чевар қўлли теримчилар, толмас билак механизаторлар ва олиҳиммат ҳашарчиларга ҳар томонлама қулай маданий-маиший, савдо, медицина хизматлари яратиб бериш — маҳаллий партия, касаба союз ташкилотлари ҳамда хўжалик мутасаддиларининг жонажон иши.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетида

Илгари хабар берилганидек, Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюросида Дўстлик район партия комитетининг меҳнат коллективларини хўжалик ҳисобига, бригада, оила ва ижара пудратига ўтказишга доир ташкилотчилик ва сиёсий ишлари тўғрисидаги масала кўриб чиқилди.

Дўстлик район партия комитети КПСС Марказий Комитетининг 1987 йил июнь Пленуми қарорларини бажара бориб, ташкилотчилик ва сиёсий ишларни қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришида хўжалик ҳисоби принципларини ўзлаштиришга, янги иқтисодий муносабатларни ўрнатишга йўналтираётганлиги таъкидлаб ўтилди. Ҳозирги вақтда ҳамма хўжаликлар коллектив пудрат асосида ишламоқда. Бунда район партия комитети меҳнат ресурслари мутлақо етишмаётган қўриқ район шароитларидан келиб чиқиб, меҳнатни ташкил этиш ва рағбатлантиришнинг энг истиқболли шакли сифатида ижара пудратини жорий этиш йўлини тутмоқда. Жами 2100 киши ишлайдиган 26 бригада, 135 звено, жумладан «Октябрь 50 йиллиги» совхозининг ҳамма ишчилари ижара усулига ўтказилди. Экин майдонларининг тўртдан бир қисмидан кўпроғи ижарачи коллективларга бириктиб қўйилди. Ҳар бир совхозда бошқарувнинг цех структураси жорий этилди, шунинг ҳисобига маъмурий-бошқарув аппаратининг 40 проценти қисқартирилди, унинг иш ҳақи фонди 500 минг сўмдан кўпроқни ташкил этади.

Район партия комитети қатъий демократик негизда пудратчи коллективлар тузишга катта эътибор бермоқда, бошқарув методларини тубдан ўзгартиришда уларга амалий ёрдам кўрсатмоқда. Партия ташкилотларининг куч-ғайрати қишлоқ меҳнатчилари орасида тушунтириш ишларини олиб боришга, умумий иқтисодий таълимни ташкил этишга ҳамда ижара пудратига ўтган коллективлар тажрибасини оммалаштиришга қаратилган. Партия ташкилотлари структураси ишлаб чиқариш структурасига мослаштирилди. Партия таъсирини кучайтириш мақсадида янгидан 23 та партия группаси тузилди. Партия ташкилотларининг таклифига мувофиқ 25 коммунист янги партия группаларини мустаҳкамлаш учун юборилди, 21 та пудратчи коллективга район партия комитетининг аъзолари ва район Советининг депутатлари бошчилик қилмоқдалар. Коллектив пудратини ривожлантириш масалалари партия йиғилишларида зўр қизиқиш билан муҳокама қилинмоқда, район газетаси саҳифаларида ёритилмоқда.

Ижара ва пудрат коллективларининг иш натижалари меҳнатни ташкил этиш янги шаклининг афзалликларини кўрсатмоқда. У партия, совет ва хўжалик органларини ишлаб чиқариш ходимларининг икир-чикир ишларига аралашувидан халос қилади, меҳнаткашлар ташаббускорлиги ва активлиги кучайишига, янада юксакроқ пировард натижаларга эришишга кўмаклашади. Масалан, «Октябрь 50 йиллиги» совхозидан Э. Пармоновнинг оилавий звеноси тўрт кишидан иборат бўлиб, 10 гектар ерни ижарага олди ва сабзавот етиштириш тўғрисида шартнома тузди. Звено ўз зиммасига олган мажбуриятини ошириб бажарди: 134 тонна лавлаги ва 9 тонна сабзи топширди. Оиланинг умумий иш ҳақи 8,4 минг сўмни ташкил этди ёки ҳар бир ишчининг ўртача ойлик иш ҳақи 300 сўм бўлди. Ҳосил йиғиштириб олинган ерларга такрорий экин экилди. Бу эса яна шунча маҳсулот етиштириш имконини беради. Биринчи ярим йиллик якунларига кўра, ҳар бир кишининг бажарган иши 4100 сўмликдан ошиб кетди. Ижара пудратининг дастлабки ташаббускорларидан бири — худди шу хўжаликдан Ж. Эргашев бошчилик қилаётган бригадада пахта етиштириш учун бевосита сарф-харажатлар ҳозирнинг ўзидаёқ 20 минг сўм камайтирилди.

Умуман район бўйича арпа ва буғдой, маккажўхори, мева, узум, сабзавот ва полиз маҳсулотлари тайёрлаш йиллик планлари ошириб бажарилди, давлатга гўшт, сут ва тухум топшириш жадал суръатлар билан бормоқда. Пахта етиштиришнинг анча кўпайиши кутилмоқда.

Шу билан бирга Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитетининг Бюросида таъкидланганидек, район партия комитети ижара пудратини кенг ривожлантириш учун мавжуд барча резервларни тўла ишга солмади, партия ташкилотлари, коммунистлар эътиборини қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини ташкил этишнинг янги шакллари афзалликларидан фойдаланишга етарли равишда қаратмаяпти. Пудратчи, ижарачи коллективларнинг иши кўпинча совхозларнинг партия комитетлари эътиборидан четда қолмоқда. Ҳамма раҳбарлар ва мутахассислар ҳам хўжалик ҳисобига асосланган ўзаро муносабатларни юритиш учун зарур билимга эга эмаслар. Хўжалик юритишнинг янги шаклларини жорий этиш кўп жиҳатдан тугал тусда эмас. Совхозларнинг маъмуриятлари пировард натижалар учун бутун масъулият пудратчи коллективлар зиммасига тушганда шартнома мажбуриятларининг тўла-тўкис бажарилишини таъминламаётир. Маҳсулот сифатини оширишдан коллективларни моддий манфаатдор қилиш масалалари ҳал қилинмаган, пахтани ҳар бир бригада бўйича алоҳида-алоҳида қабул қилиш жорий этилмаган. Ерлар ижарага тағин ҳам узоқ муддатга бериб қўйилиши керак, ҳозир эса бундай шартномалар фақат 3—5 йил муддатга тузилмоқда.

Район партия комитети ва унинг бюроси 1989 йилда совхозларни тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтказишга тайёрлаш юзасидан ҳамма зарур тадбирларни амалга ошириш учун совет ва хўжалик органларидаги коммунистларга етарли талабчанлик қилмаяпти, кўпгина хўжаликларнинг молиявий аҳволи жиддий равишда соғломлаштиришга муҳтождир. Уларнинг ссуда қарзлари 27 миллион сўмдан ошиб кетган. Улар учун экин майдонларини, қишлоқ хўжалик экинлари ҳосилдорлигини, чорва моллар сони ва маҳсулдорлигини юқоридан планлаштириш практикаси давом этмоқда, шартнома тузилгандан кейин ҳам маҳсулот тайёрлаш планларига ўзгартиш киритилмоқда, тайёрлов пунктига топширилаётган пахта миқдори ва сифатини аниқ ҳисобга олиш юзасидан партия контроли ва талаби йўқ, бу эса ноишлаб чиқариш нобудгарчиликларига, тола сифатининг пасайишига олиб келади. Мева-сабзавот маҳсулотларини шартнома нархлари билан сотиш ҳисобига бундай маҳсулотларни етиштиришни қўшимча рағбатлантириш имкониятларидан ёмон фойдаланилмоқда. Бу йил тайёрланган мева-сабзавотлар умумий ҳажмининг бор йўғи 6,3 процентигина шартнома нархи билан сотилди. Тайёрлаш ва савдо ташкилотларининг сусткашлиги натижасида сабзавот ва меваларни сотишда жиддий узилишлар рўй бермоқда, уларнинг анчагина қисми истеъмолчиларга етиб бормаяпти.

Область партия комитети иқтисодий ислоҳотни амалга оширишда етарли қатъият кўрсатмаяпти, партия, совет ва хўжалик органлари ишидаги маъмуриячилик, буйруқбозлик-тазйиқ ўтказиш услуби фактлари билан муросасозлик қилмоқда.

Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети қабул қилган қарорда Дўстлик район партия комитетига тўпланган ижобий тажрибадан фойдаланиб, ҳамда XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси, КПСС Марказий Комитетининг 1988 йил июль Пленуми кўрсатмаларига амал қилиб, хўжалик юритишнинг янги шаклларини қарор топтириш, қишлоқ хўжалиги самарадорлигини жуда қисқа муддат ичида анча оширишга имкон берадиган коллектив, ижара пудратини ривожлантириш юзасидан ташкилотчилик ишлари ва сиёсий ишларни кучайтириш топширилди. Район партия комитети ва район ижроия комитети белгилаган тадбирларда барча меҳнат коллективларини деҳқончиликда 1989 йилдан бошлаб, чорвачиликда эса 1990 йилдан бошлаб ижара пудратига ўтказиш, шу асосда беш йилликнинг қолган икки йилида дон етиштиришни 1,7 баравар, сабзавот ва полиз маҳсулотлари етиштиришни 2 баравар, гўшт етиштиришни 20 процент, сут етиштиришни 17 процент кўпайтириш кўзда тутилганлиги эътиборга олинди.

Район партия комитетига, совхозларнинг, агросаноат комплекси корхоналари ва ташкилотларининг бошланғич партия ташкилотларига ижара пудрати ривожлантирилиши устидан мунтазам контрол қилиб бориш топширилди. Сиёсий ва тарбиявий ишлар маркази бевосита пудратчи коллективларга кўчирилсин, ҳар бир меҳнатчининг қалбига етиб борилсин, коммунистларни жой-жойига қўйишни яхшилаш ҳисобига янги меҳнат бўлинмаларида, айниқса оила ва кичик группа коллективларида партия таъсири кучайтирилишига эришилсин. Иқтисодий таълимни ташкил этиш билан аниқроқ шуғулланилсин, ҳар бир меҳнатчи, мутахассис ва раҳбарда иқтисодий фикрлаш ва таҳлил этиш, сарф-харажатларни ўз меҳнати натижалари билан оқилона қиёслаш маҳорати тарбиялансин. Пудрат коллективларига раҳбарлик қилиш учун қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши, экономика билимларига эга бўлган омилкор, қобилиятли ташкилотчиларни сайлаш йўли билан кўтариш қатъий демократик негизга қўйилсин. Меҳнат ва турмуш шароитларини яхшилашга, социал соҳани ривожлантиришга кўпроқ эътибор берилсин.

Сирдарё область партия комитети Дўстлик районида ижара муносабатларининг ривожланишини доимо назарда тутсин, меҳнатни ташкил этишнинг янги шакллари барча хўжаликларда кўпроқ жорий этилишига эришсин. Иш услуби ва усулларини такомиллаштиришда, экономикани янада юксалтиришда коммунистларнинг ташаббускорлиги ва уюшқоқлигини оширишда партия ташкилотларига ёрдам берсин.

Марказий Комитет Бюроси Ўзбекистон ССР Давлат агросаноат комитетига 1989 йилдан бошлаб тўла хўжалик ҳисоби ва ўзини ўзи пул билан таъминлашга ўтиш учун тайёргарлик кўришда, ижара муносабатларини ривожлантириш, пудратчи коллективларнинг энг яхши тажрибаларини умумлаштириш ва оммалаштиришда Дўстлик райони совхозларига амалий ёрдам бериш учун мутахассисларни бир ой муддатга юборишни тавсия қилди. Бу йилги пахта йиғим-терими мавсумидан бошлаб пахта ҳосилини ҳар бир бригада ва звено бўйича алоҳида-алоҳида қабул қилиб олиш, пахта сифати учун иқтисодий рағбатлантириш устидан алоҳида контрол ўрнатиш керак. Планлаштириш ва реализация қилиш масалаларида маъмуриятчилик, буйруқбозлик ва тазйиқ ўтказиш услуби фактларига, маҳсулотни ҳисобга олишдаги бузиб кўрсатишларга бутунлай чек қўйилсин, хўжаликларга ишлаб чиқариш вазифаларини ҳал қилишда амалда мустақиллик беришга эришилсин.

Область, шаҳар ва район партия комитетларига ўз фаолиятларини КПСС XIX Бутуниттифоқ конференцияси туб иқтисодий ислоҳотни амалга ошириш юзасидан қўйган вазифаларни ташкилий ва сиёсий жиҳатдан таъминлашга қаратиш топширилди. Шу мақсадда агросаноат комплексини бошқаришнинг янги усулларини қарор топтириш чора-тадбирлари қатъият билан амалга оширилсин. Ижара ва бошқа пудрат коллективлари тузилишига бутун чоралар билан кўмаклашилсин, пировард натижалар моддий рағбатлантириладиган хўжалик юритишнинг илғор шакллари қишлоқ хўжалик маҳсулотлари етиштиришни кескин кўпайтириш, Озиқ-овқат программасини амалга ошириш учун асос бўлишига эришилсин.

Ҳисобот-сайлов кампанияси даврида партия комитетларининг, бошланғич партия ташкилотларининг, агросаноат бирлашмалари, колхозлар ва совхозлар коммунист раҳбарлари ва мутахассисларининг меҳнатни ташкил этишнинг пудрат ва ижара шаклларини жорий этишга доир ишлари пухта ва танқидий таҳлил қилинсин. Пудрат ва ижара коллективларига қишлоқ меҳнатчилари ва шаҳарликлар тобора кўпроқ жалб этилиши учун, уларнинг ҳар бири ўзини ернинг чинакам соҳиби деб ҳис этиши учун барча шарт-шароитлар яратилсин.

Зомин районидаги Й. Қурбонов номли совхоз пахтакорлари терим суръатини тобора оширмоқдалар. Айни кунларда хўжалик далаларида терим агрегатлари жавлон уриб, хирмонга қут-барака киритмоқда. Теримда кўпмингкилограммчилар ҳам ғайрат-шижоат кўрсатишяпти. Терим мусобақасида Азизахон Аъзамова пешқадам.

Азизахон ҳалол, виждоний меҳнати билан эл орасида обрў-эътибор қозонган замондошларимиздан. Илғор теримчи ҳар галгидек бу йил ҳам астойдил енг шимариб, мавсумда 6 тонна пахта теришга ваъда берган. Мавсум бошидан буён эл хирмонига 4 тоннадан ортиқ «оқ олтин»и билан ҳисса қўшди.

Суратда: теримчилар сардори А. Аъзамова.

У. Қўшвоқов фотоси.

МАЖБУРИЯТ ҲИСОБИГА

Ғузор районидаги Карл Маркс номли колхоз заршунослари йиллик пахта тайёрлаш планини муддатидан илгари, ошириб бажардилар. Мавжуд 1200 гектар ернинг ҳар гектаридан 26,6 центнердан ҳосил йиғиб-териб олиниб, давлат қабул пунктига 3 минг 203 тонна пахта топширилди.

Етиштирилган пахтанинг асосий қисми «зангори кема»лар бункеридан тўкилмоқда. Кўплаб бригадалар пахта ҳосилдорлигини оширишни таъминладилар. Тажрибали пахтакор Аҳмад Бердиев, Ўзбекистон ССР Олий Совети депутати Орол Раҳимов, Рустам Тошпўлатов бошлиқ бригадалар аъзолари ҳар гектар ердан 30-35 центнердан хирмон кўтардилар.

Колхозда йиғим-терим қизғин бормоқда. Хўжалик заршунослари планга қўшимча яна давлатга 600 тонна «оқ олтин» топшириш учун курашмоқдалар.

Шунингдек, Қамаши районидаги «Фарғона» совхози ҳам маррага етди. Она-Ватан хазинасига 4,5 минг тонна дурдона армуғон этилди. Айни пайтда областда 7 та хўжалик, 600 га яқин бригада мажбурият ҳисобига пахта топширмоқда.

М. КАРОМОВ,
«Совет Ўзбекистони» мухбири.

СИФАТ ЖОНКУЯРЛАРИ

Завод қошидаги тайёрлов пункти ходимларининг кўнгли тўқ: изма-из келиб турган «оқ олтин» карвонлари ортиқча навбат кутиб турмаслиги, прицепчиларнинг уриниб қолмаслиги учун ҳамма чоралар кўрилган. Фақат бир масала уларга тинчлик бермайди: Сифат!

Заводнинг тайёрлов пункти бошлиғи Азимбой Ортиқов сўзларига қулоқ тутамиз:

— Бугунгача қабул қилинган пахтанинг ҳаммаси биринчи сортга қабул қилинди. Бирор тележка ҳам ҳосил қайтгани йўқ. Лекин кеча Охунбобоев номли колхоздан келтирилган уруғлик пахта намлиги нормадан ортиқча бўлгани учун қайтаришга мажбур бўлдик.

Мана бугун, хўжаликнинг Нурмат Йўлдошев бошлиқ бригадасидан 2,8 процент, Саъдулла Мадаминов бошлиқ бригадасидан 2,7 процент биринчи сорт пахта қабул қилиб олдик.

«Хоразм» колхозининг оила пудрати звеноси бошлиғи Зулайхо Қозоқова прицеп изидан ўзи ҳам келиб қолди.

— Планимиз 5,4 тонна, — сўз бошлади у. — 5 тоннасини топшириб бўлдик. Ҳали ҳосил кўп. Мажбурият ҳам бажарилади. Пахтани ўзим тераётганлигим сабабли сифатли эканлигига ишончим комил. Шунчаки, лабораториянинг анализини кўзим билан бир кўрай, деб келдим.

Хонқа пахта тозалаш заводи қошидаги тайёрлов пунктида тўққиз товаршунос, 4 та лаборант, 10 дан ортиқ ишчи меҳнат қилаётир. Ҳосил сифати уларнинг диққат марказида. Транспортёрлар, пахтани бунтга элтувчи механизмлар, вентиляторлар бенуқсон ишлатилаяпти. Майдончалар ораста, брезентлар етарли. Тайёрлов ходимларининг барчаси аттестациядан муваффақиятли ўтган, ўз вазифаларини сидқидилдан адо этишга интилаётган мутахассислар. Ҳозир улар кунига 400 тоннадан ортиқроқ пахта қабул қилишган бўлса, тез орада бу кўрсаткич 1000 тоннага, машина терими авж олдирилган кунларда 1200 тоннага етиши мўлжалланмоқда.

Бу албатта, завод коллективидан ҳар қачонгидан кўп куч, омилкорлик талаб қилади.

Ф. ЗОҲИДОВ.

«ОҚ ОЛТИН» ХИРМОНИГА

Республика областларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 4 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Областлар	Бир кунда	Мавсум бошидан	Шу жумладан машинада терилгани: Бир кунда	Шу жумладан машинада терилгани: Мавсум бошидан
Хоразм	2,08	75,82	1,52	43,12
Тошкент	4,77	64,02	5,74	65,83
Қашқадарё	2,47	60,56	2,43	50,17
ҚҚАССР	2,82	51,58	3,21	48,56
Фарғона	2,50	51,10	2,13	20,81
Сурхондарё	2,67	50,03	3,96	57,26
Наманган	2,56	49,97	2,42	30,74
Бухоро	3,21	47,15	3,46	29,99
Андижон	1,68	43,56	1,18	15,15
Сирдарё	4,29	39,50	5,30	44,26
Самарқанд	2,61	25,79	2,77	16,46
Республика бўйича:	2,90	49,11	3,27	38,47
Шу жумладан ингичка толали пахта:				
Наманган	1,86	59,08	—	—
Сурхондарё	3,23	56,14	7,00	92,78
Қашқадарё	2,91	42,55	4,82	52,77
Самарқанд	1,82	30,57	0,93	3,00
Бухоро	0,27	5,59	—	—
Республика бўйича:	2,96	49,33	5,97	74,97

• Кундалик маълумотлар изидан

ТЕРИМЧИЛАР ДАЛАДА, АГРЕГАТЛАР ПАНАДА... БЎЛМАСИН

ЎЗБЕКИСТОН ССР ДАВЛАТ СТАТИСТИКА КОМИТЕТИ ХАБАР БЕРАДИ:

3 октябрга қадар республикамиз пахтазорларидан 2426127 тонна «оқ олтин» териб олинди. Шунинг 1091205 тоннасини механизаторлар терим агрегатлари бункеридан тўкишди. Шу давргача уйилган ипак пахта хирмони 231850 тоннадан ошди. Шунинг 125583 тоннаси «зангори кема»лар улушидир.

Дарҳақиқат, республикамиз пахтазорларида йиғим-терим ҳал қилувчи паллага кирди. Аниқ тадбирлар ишлаб чиқилиб, уларнинг бажарилиши қаттиқ назорат остига олинган, барча куч ва ресурсларни ишга тўла жалб қилишга эришилган жойларда суръат тобора ошиб бормоқда. Хоразмлик пахтакорлар мавсум бошидан бери пешқадамликни қўлдан бермасликка ҳаракат қилишмоқда. Область хўжаликларида ички резерв ва имкониятларни ишга солиш, қишлоқда яшовчи аҳолини йиғим-теримга сафарбар этиш, терим техникасини пахтазорга тўла олиб чиқиш, уларнинг унумли ишлашлари учун етарли шароият яратиш алоҳида эътиборга олинганлиги сабабли йиллик маррага тобора яқинлашиб борилмоқда.

Хоразмлик миришкорлар 3 октябргача 265464 тонна «оқ олтин» тайёрлаб, йиллик планни 73,74 процент адо этдилар. Областнинг тезкор одимида Хонқа, Янгиариқ, Гурлан районлари заршуносларининг салмоқли улуши бор.

Тошкент области пахтакорларининг ғайрат шижоатидан ўрнак олса арзийди. Пойтахт области дала гвардиячилари машина терими — иш унуми эканлигини амалда кўрсатишмоқда. Улар далага олиб чиқилган ҳар бир агрегатнинг юқори унум билан ишлашини таъминлашга ҳаракат қилишмоқда ва бунга эришмоқдалар ҳам. Машиналар ёрдамида кунига олти процентдан ошириб пахта терилаётир. Бу муваффақиятга машина терими планининг 8 процентидан ошириб пахта тайёрлаётган Ўрта Чирчиқ ва Коммунистик районлари, 7 процентдан зиёд пахта тайёрлаётган Оққўрғон, Бўка районларининг механик ҳайдовчилари катта ҳисса қўшмоқдалар. «Зангори кема»лар шарофати туфайли областда кунига йиллик планининг 5—5,5 проценти атрофида хом ашё тайёрланяпти.

Сурхондарё, Сирдарё, Қашқадарё областлари ҳамда Қорақалпоғистон автоном республикасида ҳам терим техникасининг ёппасига ишга солиниши туфайли кейинги кунларда теримда сезиларли ўсиш кузатилмоқда, ялпи пахта салмоғи тобора ортиб боряпти.

Аммо шу ғанимат дамларни қадрлаб, йиғим-теримни жадаллаштиришга эришиш ўрнига ишда ҳамон ўзгариш ясай олмаётганлар ҳам йўқ эмас. Бу борада Андижон, Самарқанд областларида айниқса сусткашликка йўл қўйилаётир. Андижонлик пахтакорлар ҳамма пайкалларда кўсаклар қийғос очилганлигига қарамай ҳамон икки процентлик маррани эгаллай олишмаяпти. Бу ерда, айниқса, машина терими оқсамоқда. 3 октябрга қадар машина терими плани Олтинкўл районида 2,73, Хўжаобод районида 2,66, Марҳамат районида 1,60, Жалолқудуқ районида 3,74 процент бажарилганлиги фикримизнинг далилидир.

Фарғона, Наманган, Бухоро областларининг ҳам кўпчилик районларида машина терими қониқарсиз ташкил этилган. Қува, Олтиариқ, Фарғона, Охунбобоев, Чуст, Косонсой, Вобкент, Бухоро районлари хўжаликларида машиналар қудратига таяниш ўрнига қўл теримига зўр берилияпти: теримчилар далада-ю, машиналар панада...

Хўш, жойлардаги йўл қўйилаётган қолоқликнинг боиси нимада? Пахта камми ёки яхши очилмаганми? Очиғини айтганда, униси ҳам, буниси ҳам эмас. Республика Давлат агросаноат комитети мутахассисларининг фикрича, бу йил пахтакорлар учун қулай келди. Ҳамма ерда план ва мажбуриятларни ортиғи билан уддалашни таъминлайдиган даражада мўл ҳосил етиштирилган. Аммо...

Ғўзаларни машинабоп қилиб ўстириш, пайкалларни бегона ўтлардан тозалаш, ғўза баргини тўла тўкилишини таъминлаш каби муҳим ишлар кўнгилдагидек бажарилмади. Бунинг устига терим техникасини мавсумга пухта созлаш, уларни малакали механизаторлар билан таъминлаш ишлари ҳам эътибордан четда қолди.

Ҳаммамиз учун муқаддас — давлат планларининг вақтида бажарилиши ўзимизга боғлиқ. Шундай экан, қолган вақтнинг ҳар дақиқасидан самарали фойдаланиш — шу кунлар учун жуда-жуда муҳим. Мавжуд ишчи кучларини теримга тўла жалб этиш, уларнинг кун сайин кўпроқ ва яна кўпроқ пахта теришларини албатта таъминлаш лозим. Токи, бирорта ҳам терим машинаси бекор туриб қолмасин!

БМТ Бош секретари Х. Перес де Куэльярга

Бош секретарь жаноблари, Сизни БМТ тинчликни сақлаш халқаро кучларига фахрий мукофот — Нобель тинчлик мукофоти берилганлиги билан табриклайман.

Совет Иттифоқидагилар бу қарорни ер куррасининг турли қайноқ нуқталарида БМТ тинчликни таъминлаш кучлари ўйнаётган муҳим ролнинг юксак даражадаги халқаро эътирофи, деб биладилар.

Бош секретарь жаноблари, Совет Иттифоқи бундан буён ҳам БМТнинг тинчлик ўрнатувчилик имкониятларини мустаҳкамлашга, унинг мустаҳкам тинчлик ва ялпи хавфсизликни сақлаш ишига қўшаётган амалий ҳиссасини оширишга ҳар томонлама мадад бераверишига ишончингиз комил бўлсин.

М. ГОРБАЧЕВ.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумида

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми хизмат бурчини, қасамёд талабларини ҳалол бажарганлик, оператив хизмат фаолиятида юксак натижаларга эришганлик учун ва жиноят қидирув хизматининг 70 йиллиги муносабати билан Ўзбекистон ССР Ички ишлар министрлиги ташкилотларининг бир группа ходимларини СССР Олий Совети Президиуми номидан «Жамоат тартибини сақлашдаги аъло хизмати учун» медали билан мукофотлади.

* * *

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми юксак профессионал маҳорати, ижтимоий ҳаётдаги актив иштироки учун ва жиноят қидирув хизмати тузилганлигининг 70 йиллигини нишонлаш юзасидан Фарғона область Бағдод район ижроия комитети ички ишлар бўлими бошлиғининг ўринбосари ўртоқ Толибжон Ҳамролиевга «Ўзбекистон ССРда хизмат кўрсатган юрист» фахрий унвони берди ҳамда республика ички ишлар органларининг бир группа ходимларини Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиумининг Фахрий ёрлиғи билан мукофотлади.

ҚИЙИН МАСАЛАЛАР ДАВРИ

20—30-ЙИЛЛАР ТАРИХИ ВА ҲОЗИРГИ ЗАМОН ИЖТИМОИЙ ТАФАККУРИ

Бугунги мунозаралар тугаб, бизни ҳаяжонлантираётган муаммолар ўткирлиги узоқ ўтмиш мулки бўлиб қолгандан кейин, ҳозирги зеҳннинг очилиши ҳаммага маълум бўлган ҳақиқат бўлиб қолгандан кейин, тортишувларнинг синган ўқ-ёйлари музейлар омборхоналарига тушганидан кейин, ана ўшанда, хойнаҳой «80-йиллар одамлари»нинг маънавий ўсиш жараёнини 20—30-йиллардаги совет тарихи тўғрисидаги мақолалар ва нашрлар бўйича қайта тиклаш осон бўлиб қолса керак. Бугун аниқ бўлган нарса эртага яна ҳам аниқроқ бўлади. Ўтмишни, жамиятимизга 70-йилларда ва 80-йилларнинг бошларида путур етказган кризисли ҳолатларнинг илдизлари ва манбаларини танқидий таҳлил этишнинг чуқур ва муросасизлиги ҳозирдаёқ қайта қуриш тарихи ва унинг орзу-умидлари билан қўшилиб кетди.

КПСС Марказий Комитети ҳузуридаги Марксизм-ленинизм институтининг катта илмий ходими Г. БОРДЮГОВ ва сектор мудири В. КОЗЛОВнинг бугун босилаётган мақоласининг биринчи қисмида 20—30-йиллар тарихининг айрим мунозаралари ва ниҳоятда замонавий масалалари кўриб чиқилади. Материал академик Г. Л. СМИРНОВ таҳрири остида босилмоқда.

«Оқ доғлар» ва оммавий шуур

Бизнинг яқин ўтмишимиз муаммолари бирданига қизғин мунозаралар ва муҳокамаларга сабаб бўлгани йўқ. Ижтимоий онг муайян вақтгача қўзғалиш тараддудида бўлди. Шундан кейин ўтмиш тўғрисидаги тасаввурларнинг «барқарор», деб аталмиш мустаҳкам тўғонини шубҳалар ва саволларнинг журъатсиз жилғалари тешиб ўта бошлади. «Сталинизм» ибораси янграй бошладики, биз илгари ундан ўзимизни четга олардик, у нуқул салбий туйғуни уйғотарди, уни биз «ўзимизники эмас», деб ҳисоблардик. Энди бу ибора расм бўлиб қолди, публицистлар томонидан фаол фойдаланилмоқда.

Қайта қуриш концепцияси 30—40-йилларда қарор топган маъмурий-буйруқбозлик системасини инкор этишини назарда тутиши маълум бўлганидан кейин бу системанинг отасига, у билан номи боғлиқ бўлган кимсага, унинг мужассами ва рамзи бўлган Сталинга мурожаат қилиш табиий бир ҳол бўлиб қолди. 60-йилларда Сталинни ва у дунёга келтирган системани танқид қилиш қандай осонлик билан тўхтатиб қўйилгани хотирада. Ана шу хотира энг жасур ва қатъиятли публицистларни партия XX съезди ғоялари ва баҳолари йўлига дарҳол қайтишга ундади. Ижтимоий онг сталинизмга дастлабки журъатсиз ҳужумдан тарихий йўлимиз фожиасини тобора чуқурроқ тушуниш сари, бундан 20 йил муқаддам биз бермаган ва бера олишимиз мумкин бўлмаган саволларни аниқ ифода қилиш сари илгарилаб борди. Бироқ кўпчилик, илгари бўлганидек, ҳали ҳам йўл-йўриқ кўрсатадиган нутқларни кутиб турарди ва олдинига сийқаси чиқиб кетган йўлни ўзгартириш мумкинлигига ишонишмади ҳам чоғи.

М. С. Горбачевнинг Октябрь 70 йиллигига бағишланган доклади бурилиш нуқтаси бўлди. У бизнинг тарихий ривожланишимиз янги концепциясининг умумий шаклини белгилаб берди; 20—30-йиллар тарихига «ёмон ният» позицияларидан туриб (асосан оппозициячилар, нифоқчилар, ички ва ташқи душманларга қарши доимий курашдан иборат, деб) қараш қатъиян рад этилди. Кўпгина доғлар чиппакка чиқди, муҳокама қилиш учун янги масалалар юзага келди. Айтиш мумкинки, партия узоқ танаффусдан сўнг биринчи марта бизнинг тарихий ўтмишимиз масалаларини «ёпиғлиқ қозон» таҳлитида ташлаб қўймади, балки уларни жиддий таҳлил қилиш учун дадиллик, муросасизлик билан ўртага қўйди. Доклад риоя қилиниши зарур бўлган абадий ҳақиқатни мустаҳкамламади.

Ижтимоий онг янги жиддий муаммоларни қўйиш сари борди. «Қасрга йўл» топиш ҳозирги замон публицистикасининг асосий ғояси бўлиб қолганлиги тасодифий эмас. Ўтмиш тўғрисида фикр юритганда инсонпарварлик ўлчови зарур таркибий қисм сифатида киритилаётир. Биринчи беш йилликларни баҳолаш ҳақидаги, 30-йиллардаги сиёсатнинг социал-иқтисодий ва назарий асосланганлиги ҳақидаги, сталинизмни туғдирган шарт-шароитлар ҳақидаги, партия Марказий Комитетининг коллектив жавобгарлиги ҳақидаги, Сталин суянган социал кучларни аниқлаш ҳақидаги, НЭПни «йиғиштириш»дан манфаатдор бўлган кучлар ҳақидаги масалалар ўткир қилиб қўйилмоқда.

1988 йилнинг битирувчилари «тарихсиз қолишди» — мактабларда имтиҳонларни бекор қилишга тўғри келди. Эскиси бузиб ташланди, янгисини яратиш учун материаллар тўплаш вақти келди. Профессионал ва оммавий тарихий онгни ривожлантиришда бугун қандай тенденциялар кўзга ташланмоқда! Ҳозирнинг ўзидаёқ биз «оқ доғлар» муаммосига тор маънода изоҳлаш мавқеида ёндашишга қизиқиш сусаяётганининг дастлабки белгиларини кўриб турибмиз. Шахсга сиғиниш тўғрисида, оммавий репрессиялар тўғрисида ўқувчилар ҳали ҳамма нарсаларни ҳам билиб олгани йўқ, улар ниҳоятда кўп. Бу иш давом эттирилади; бироқ кўпгина ходисаларни тушунтириб беролмайдиган ва уларни қандайдир бир бутун концепция доирасида ягона қилиб боғлай олмайдиган профессионал тарихчиларда ҳам, шунингдек, оммавий ўқувчиларда ҳам қандайдир етишмовчиликни сезиш ўсиб бораётир. Агар одамлар яқин вақт ичида 20—30-йиллар воқелигининг зиддиятли томонларини янгича, янада чуқурроқ тушунтириб берадиган, қандайдир боғланган концепцияга эга бўлмас эканлар, агар биз «позитив» ҳақида етарли гаплар айтилди, ҳозирда эса «негатив»га эътибор бериш керак деган соддадил тасаввурдан воз кечмас эканмиз, кунларнинг бирида бизга: «негатив» тўғрисида етарли гаплар айтилди, (20 йил муқаддам шундай бўлган эди) «позитив» тўғрисида гапириш вақти келмадими! — дейдиган вақт келмаслигига кафолат қаерда деган савол туғилади.

«Асосий бўғин»ни қидириб

Бугунги кунда оммавий шуур бошидан кечираётган «ғоялар фожиасини» бартараф этишга интилиб, айрим адабиётчилар ва публицистлар Сталинни социализмдан ажратиб ташлашни таклиф қилмоқдалар. Бироқ тарихий ҳақиқатга путур етказмай туриб, бу ишни қилиш ҳеч кимнинг қўлидан келмаса керак. Бизнинг замондошларимиз халқнинг социализм учун қаҳрамонона курашини ва айрим сиёсий раҳбарларнинг хатолари, янглишишлари ҳатто жиноятларини бир-биридан ажратишга адолатли равишда интилмоқдалар. Аммо бошлиқсиз мамлакат, раҳбарсиз социализм қураётган халқ, — бундай ҳол фақат назарий обстракциялашда бўлиши мумкин, лекин реал ҳаётда эмас. Назаримизда, аслида биз хийла умумий проблема олдида турибмиз, — ўтиш даврини социализмдан ажратиб олиш зарур. Бу 20—30-йилларни идрок қилиш ракурсини ҳам, ўша даврдаги жамиятимиз етуклигига берилган баҳони ҳам дарҳол ўзгартиради.

30-йилларда биз ахир қандай социализм курдик? — Кўпинча савол шундай қўйилмоқда. Уни қандай ўлчовлар билан баҳолашмоқда? Мулкчилик формалари, ишлаб чиқариш кучларининг ривожланиш даражаси — мана булар етакчи ва асосий ўлчовлардир. Бироқ, биз уларни абсолютлаштирганимизда тўла манзарага эга бўлмаймиз. Шунинг учун ҳам ҳозирги публицистлар олдинга қараб бормоқдалар. 30-йилларда барпо этилган тузумни қандай аташнинг турли вариантлари пайдо бўлди,— «давлат социализми», «казарма социализми» «илк социализм» ҳатто жиддий равишда сал бўлмаса «феодал социализми» тўғрисида ҳам гапирмоқдалар. Афтидан, бу масалаларнинг қўйилиши социализм тўғрисида 30—40-йилларда қарор топган тасаввурлардан қаноатланмасликни ифодаламоқда.

Аммо муаммо принцип жиҳатдан яна бир муҳим ракурсга эгадир. Бугунги кунда Лениннинг «...социализмга қарашимизнинг ҳаммаси тубдан ўзгарганини эътироф қилишга мажбурмиз» (Тўла асарлар тўплами, 45-том, 421-бет) деган сўзлари кенг машҳур ва тез-тез цитата қилиб келтирилмоқда. Бу сўзлар НЭПнинг дастлабки йиллардаги тажрибасини умумлаштириш муносабати билан айтилган эди ва улар ҳозиргача ўзида муайян жумбоқ белгисини сақлаб келмоқда. Маълумки, «қарашимизнинг ҳаммаси тубдан ўзгаргани...». Ленинни социализм тўғрисидаги масалани цивилизациялашган кооператорлар тузуми сифатида қўйишга олиб келган эди. Аммо табиийки бошқа саволлар ҳам кўндаланг бўлиши мумкин. Ленинда ва партияда илгари социализмга қарашда қандай нуқтаи назар бўлган, ахир? 1917 йилда Ленин шундай деб ёзган эди: «Социализм—давлат-капиталистик монополиядан олға қараб қўйилган бевосита қадамдан бошқа нарса эмас. Ёки бошқача қилиб айтганда, социализм **бутун халқ фойдасига ишлайдиган**, демак, шу билан бирга капиталистик монополияликдан **чиқиб кетган**, давлат капиталистик монополиянинг худди ўзгинасидир» (Тўла асарлар тўплами, 34-том, 225-бет). Социализмга худди шундай қараш, афтидан, Ленинда цивилизациялашган кооператорлар тузуми концепциясига ўсиб ўтган бўлса керак.

Шу билан бирга социализмга мана шу «эски қараш» Лениннинг сафдошлари ва ворислари учун амалий йўналиш хизматини ўтайверган. Қаттиққўллик билан марказлаштирилган хўжалик системаси, шаҳар билан қишлоқ ўртасида тўғридан-тўғри маҳсулот алмашлаш ва бошқалардан иборат идеал шундан келиб чиққан эди. Улар ўз вақтида РКП(б)нинг иккинчи Программасида ёзиб қўйилган эди. Социализмга «эски қараш» аслида 30-йиллардаги жамиятимизнинг етуклигини баҳолаган ўша ўлчовларга асос қилиб олинган эди. Ўша қараш социализм асослари ва асосан социализм қурилганлиги тўғрисидаги сталинча талқинни шакллантирган эди. Бунда фикр юритиш соддагина бўлган: агар давлат пролетар давлати бўлса, — агар ишлаб чиқариш воситаларига ижтимоий мулкчилик қарор топган бўлса, агар эксплуататор синфлар ва кўп укладлилик барҳам топган бўлса, демак социализм асосан қуриб бўлинган. Аммо социализмнинг бундай талқинида, умуман олганда, «цивилизациялашган кооператорлар» ғояси йўқолди. Биз фақат бугунги кундагина ана шу ғояга келмоқдамиз.

30-йилларда биз қандай социализм қурганлигимиз тўғрисидаги масалани муҳокама қилганда ана шу ҳолни назарда тутиш лозим. Бу жамиятшуносларни ўтиш даврининг хронологик доиралари устида ҳам бош қотиришга мажбур қилади. Уларни, биз ўрганиб қолганимиздек, 30-йилларнинг охири билан чегаралаш мумкинми? Балким социализм қурилишини асосан 50-йилларнинг охирига суриш керакдир. Бу вақтга келиб шахсга сиғиниш меросидан покланиш бошланган, экономикада социал программаларга аҳамият бериш бошланган, маъмурий-буйруқбозлик системасини демократия асосида ислоҳ қилишга уриниб кўрилган эди. Балким, ўтиш даври маъмурий буйруқбозлик системасига барҳам бериш билан якунланар — қайта қуриш ўз олдига ана шундай мақсадни қўймоқда.

30-йилларда социализмга «эскича қараш»нинг қарор топиши асосан Лениннинг сафдошлари ва ворислари унинг сўнгги ғояларини тушунмаганликлари ва қабул қилмаганликлари билан изоҳланади, дейиш мумкинми? Албатта, масаланинг бир томони шунга ҳам боғлиқ. Ҳозир маълум бўлган ҳужжатлар бўйича мулоҳаза қилганда, Лениннинг ворислари унинг айрим сўнгги ғояларини оғир бетоб доҳийнинг ғоялари сифатида партияга маълум қилганлар. Аммо, афтидан масала фақат мана шундагина эмас. Яна шу нарса ҳам борки, реал ҳаётнинг ўзида социализмга «эскича қараш»нинг қарор топиши учун, унинг (социализмнинг) маъмурий-буйруқбозлик системаси билан бир хил бўлиб кетишига асослар мавжуд эди.

Капитализмнинг иккинчи эшелонига мансуб бўлган бизнинг мамлакатимиздаги ўтиш даврининг хусусиятлари ана шундай бўлиб кетишнинг объектив асослари бўлган эди. Россия капитализм босқичини тўла ҳажмда босиб ўтмади. Социализм учун эса муайян моддий техника базаси зарур, капиталистик фабрикада ўн йиллаб шаклланган цивилизациялашган ходим зарур. Ана шундай моддий техника базасига, шундай юқори даражадаги интизомли ва масъулиятли ходимга мамлакат 1917 йилда тўла ҳажмда эга эмас эди.

Гражданлар уруши тамом бўлганидан кейин фожиали вазият қарор топдики, Ленин уни: «ҲОЗИРЧА ЁЛҒИЗ ҚОЛДИК», «БЕГОНАНИНГ ЁРДАМИСИЗ ҚАДДИМИЗНИ КЎТАРАМИЗ», деган сўзлар билан таърифлади. Ғарбда пролетар революциялари рўй бермади. Советлар Россияси ривожланган мамлакатлар пролетариатидан моддий техника ёрдамини ҳам, маданий ва технология ёрдамини ҳам олмади. Мамлакат янги жамият туғилишининг «узоқ дард тутиш азоблари» даврига якка—ёлғиз ҳолда қадам қўйди.

Сталин (афсуски, угина эмас) социалистик қурилиш вазифаларини дағаллаштирди, «тўғрилаб қўйди» ва кенг умумлаштириш (цивилизациялашган кооператорлар тузуми) ва давлатлаштириш (халқ фойдасига хизмат қилувчи давлат монополияси) ўртасида тенглик аломатини қўйди, деган фикр адолатлидир. Охир оқибатда маъмурий-буйруқбозлик системаси социализм учун етишмаган формация тарихан қарор топган шарт-шароитларнинг «ўрнини тўлдирувчи» бўлди.

Биринчи беш йиллик даврида ана шу система ёрдамида қишлоқда ишлаб чиқариш муносабатларининг алоҳида формаси яратилди. Бу форма унинг учун зарур моддий-техникавий шарт-шароитлар яратилмасдан олдин яратилди. Коллективлаштириш натижасида рўй берган баъзи ўзгаришлар ёрдамида моддий базани ўзгартирилган ишлаб чиқариш муносабатлари даражасигача «тортқилаб етказиш» бошланди. Бундай иш нафақат шаҳарда, балки қишлоқда ҳам рўй берди. 30-йилларда бу вазифани тўла ҳажмда ҳал этишга, айниқса, қишлоқда муваффақ бўлинмади. Колхозларни, таъкидлаган эди Бухарин 1934 йилда, энг аввало, улар суянган моддий база нуқтаи назаридан ҳали изчил социалистик типдаги корхоналар деб ҳисоблаш мумкин эмас.

Биз қандай социализм қурганимиз тўғрисидаги масала, табиийки, бошқа — уни қандай методлар билан қурдик, деган масала билан алоқадордир.

Социалистик реконструкциялаш вазифаларини ҳал этиш кўп жиҳатдан «штурм ва қисув» методлари билан, зўравонликни ортиқ даражада кучайтириш ҳисобига ҳал этилди ва «юқоридан революция қилиш» формасига эга бўлган эди. Тарихий вазиятга тўғри келмайдиган жиҳат шунда эдики, баъзан мажбур бўлинган, кўпинча эса социализм қурилишининг хатодан иборат бу методлари кейинчалик нафақат системага айлантирилди, балки муайян чегарагача социализм тўғрисидаги эски, «НЭП давригача» бўлган тасаввурларга сингдирилди. Бугун эса 20-йиллар охири — 30-йиллар бошларидаги «революцион сакраш»нинг қанчалар қимматга тушганлиги аниқ-равшан кўриниб турибди. Ўша даврда жамиятимизни ривожлантиришнинг йўлини танлаш муаммоси биринчи ўринга қўйилган эди.

НЭПни инкор қилиш унинг ўз бағрида етилган эди

ПРАВДА
Орган Центрального Комитета КПСС

Халқнинг тарихий хотирасида Сталиннинг шахсий ҳокимият режими бир умрга НЭП тақдири билан боғланиб қолган экан. Бири иккинчиси билан арқоқ ўриш бўлиб кетган. Бу аниқ кўриниб турган нарса. Мазкур икки ҳодисанинг ҳақиқий алоқаси унчалар очиқойдин эмас. Сталин қарор топган вазиятдан социализм тўғрисидаги ўз тасаввурларини амалга ошириш ва шахсий ҳокимиятини барқарор қилиш учун ёмон ният билан НЭПни йиғиштириб қўйди, деган оддийгина жавоб билан кифояланиш мумкин бўлмаса керак.

Кейинги вақтда жиддий публицистлар НЭПни «йиғиштириш» ҳақидаги масалани аппарат ичидаги кураш, партия ичидаги фитна доирасидан чиқариб, унга кенгроқ қарамоқдалар. Шу нарсани етарли равишда аниқ идрок қилиш кераки, Сталин режими объектив социал-иқтисодий жараёнлардан ўз мақсадларида фойдаланиши мумкин эди. Аммо уларни белгилаш мумкин эмас экан. Тўғри, биз Сталиннинг ҳокимиятпарастлигини, қандай қилиб бўлмасин, сиёсий жиноятлар қилишдан ҳам ўзини тиймай, ҳокимият тепасида барқарор бўлиб қолишга интилганлигини биламиз. Аммо у оқимга кўндаланг туролмади, уни батамом тўсиб қўя олмади. Объектив эҳтиёжлардан келиб чиқадиган сиёсатни белгилаётганда, қўпол қилиб айтганда, яхши ёки ёмон тенденцияларга суяниш мумкинлиги бу бошқа масала. Сталин методларни танлашда жуда бот-бот худди ана шу ёмон, аммо реал мавжуд бўлган тенденцияларга суянди. Бироқ барча муаммолар таҳлилини унинг шахсияти, унинг шахсий диктатурага интилиши билан боғлаш ва бунда социал-иқтисодий ҳамда сиёсий жараёнлар контексидан четга чиқиш фатализмнинг янги типига йўлиқтиради. Масалага бундай ёндашиш Сталиннинг ҳокимият тепасига келиши ундан кейинги барча воқеаларнинг асосий сабабчиси, деб талқин қилишга олиб боради.

Нега биз ҳамма вақт сталинча сиёсатнинг объектив социал-иқтисодий асослари тўғрисидаги масалани кўндаланг қилиб қўймоқдамиз? Нима, Сталинни оқламоқчимизми? Йўқ. Бунинг боиси шундаки, биз бу воқеалар қайтарилмаслигининг ҳақиқий кафолатларини изламоқдамиз. Сталиннинг фавқулодда қобилиятлилигини аниқлаб олмоқ, сталинизм, шахсий ҳокимият режими қобилиятини аниқлаб олмоқ учун биз 30-йилларда шаклланган маъмурий-буйруқбозлик системаси НЭП экономикаси доирасида туғилганлигини тушуниб олишимиз керак. Бу система, бир томондан, «ҳарбий коммунизм» анъаналарини давом эттирди, бироқ иккинчи томондан—НЭП даври жамиятининг ўз доирасида пишиб етилди. Хўш, демократик потенциалга эга бўлган, шахсий манфаатга йўналтирилган ва бошқа жиҳатларга эга бўлган НЭПдан қандай қилиб унинг инкори — маъмурий-буйруқбозлик системаси ўсиб чиқдийкин? Бу системани НЭПнинг тўла инкори деб ҳисоблаш мумкинми ёки улар ўртасида яна ҳам нозикроқ боғланиш борми? НЭПдан уни инкор қилувчи маъмурий-буйруқбозлик нега маъмурий-буйруқбозлик системасидан шу системани инкор қилувчи ҳозирги қайта қуриш кўринишидаги тадбирга қараганда хийла катта енгиллик билан ўсиб чиқди? Бу нима билан боғланган?

Трест хўжалик ҳисобига қарамасдан бошламасига кучли маъмурий тиргакларсиз давлат саноати мавжуд бўла олмас эди. НЭПнинг жорий қилинишидан эътиборан партия оғир саноат билан енгил саноат ўртасидаги ўзаро муносабатларда бозорнинг ҳаракатини жиддий равишда чегаралаб қўйди. Завод ва фабрикаларда ишчилар билан маъмурият ўртасидаги ўзаро муносабатлар пировард натижа учун ишлаш, масалан, коллектив пудратига ўхшаш хўжалик ҳисоби формалари билан эмас, балки нормалар, таърифлар ва баҳолашлар каби анъанавий система билан тартибга солинди. Натижада ишчининг пировард натижалардан моддий манфаатдорлиги сустлашиб кетганди, корхона коллективининг ҳам манфаатдорлиги ўзига хос характерга эга эди, негаки унинг ишлаб топган фойдаси трестнинг ягона балансида эгасизлантириларди. Давлат саноатида амал қилиб турган система, образли қилиб айтганда, бошлиқлар учун хўжалик ҳисоби саналарди. Янги иқтисодий сиёсатни ишлаб чиқаришда бевосита ҳис этмаган ишчилар синфи НЭП принципларини қаттиқ ушлаб оладиган ва унинг учун курашадиган социал куч бўла олмади. Тўғри, НЭП ишчиларнинг моддий аҳволини яхшилади, бироқ ишлаб чиқаришга чуқур кириб бормади. 1927 йилга келиб социал муаммолар ўткирлашди, озиқ-овқат қийинчиликлари пайдо бўлди, 1928 йилга келиб «забор» китобчалари (маҳсулот билан таъминлашнинг карточка системаси) жорий қилинди, ана шундай шароитларда ишчи анъанавий НЭПга қизиқмай қўйди.

Бунинг устига, 20-йилларда маъмурий-буйруқбозлик системасининг куртаги — маъмурий методлар ишчилар синфи учун муайян социал кафолатлар системасини яратиб берди. Ғалати эмасми! Фақат илк қарашда шундай. Шуни ҳисобга олиш кераки, ишчи меҳнат қилаётган ерда жорий қилинган хўжалик ҳисоби у ёки бу даражада ишчилар синфининг моддий аҳволини хусусий бозор стихиясига қарам қилиб қўйган бўлур эди. Давлатнинг экономикага маъмурий аралашуви ишчиларни хўжалик ҳисоби шароитларида хўжалик таваккалчилигининг муқаррар оқибатларидан озод қилди. Шунинг учун ишчилар синфининг ўзи ҳам унинг манфаатларини маъмурий йўл билан кафолатлашни талаб қилди. Айрим табақалар, асосан индустрия корхоналарига янги ишга келганлар ҳатто меҳнатга ҳақ тўлашда текисчиликнинг қарор топишига интилишди, бу эса 1928 йилдаги таъриф ислоҳоти билан қисман амалга оширилди.

НЭПга мутлақо боғланиб қолган куч — бу деҳқонлар бўлиши керак эди. Лекин аслида шундаймиди? Қишлоқ хўжалик солиқларидан озод этилган деҳқонларнинг 35 проценти, қишлоқнинг пролетар, ярим пролетар, люмпенпролетар ва камбағал элементлари — ана шулар НЭПнинг сақланишидан манфаатдор эдиларми? 20-йилларда қишлоқ камбағаллари фойдаланган имтиёзлар, синфий кафолатлар давлатнинг бевосита экономикага аралашуви билан кафолатланган эди. Деҳқонлар НЭПга хусусий бозор стихияси орқали эмас, балки ҳар хил давлат капиталистик формалари — энг аввало кооперациянинг қуйи формалари орқали боғланганмидилар? Амалда шунга ўхшарди. Аммо 1925—1927 йилларда бу формаларнинг оммавий равишда ривожланиши тимсолида кооперацияларнинг раҳбарлари уни «давлатлаштириш»ни кўрдилар.

20-йилларнинг бошларидаёқ янги иқтисодий сиёсатнинг принцип жиҳатдан ўзини-ўзи инкор этишига бориши равшан эди. Коммунистик Интернационалнинг 1922 йилда бўлиб ўтган IV конгрессида Бухарин айтган эдики, пролетариат инқилоб ғалабасидан сўнг ишлаб чиқаришнинг ўзи оқилона ташкил этиши мумкин бўлган ва социализм қурилишининг бошланғич босқичида ўзи бошқара олмайдиган шакллари ўртасидаги нисбатлар муаммосига дуч келади. Бухарин уни муҳим иқтисодий муаммолар қаторига қўшиб, агар пролетариат тўғридан-тўғри тартибга солиш борасида ўз зиммасига ҳаддан ташқари кўп юмушни оладиган бўлса, у ҳолда ишлаб чиқарувчи кучлар эркин ҳаракат қила олмайдилар. Сталинча «юқоридан революция қилиш» натижалари нималарга олиб келганлигини ва бундай инқилоб қишлоқда ишлаб чиқарувчи кучларни барбод этганлигини ҳисобга олиб қарайдиган бўлсак, Бухариннинг бу сўзлари башорат бўлиб чиқди, деб ҳисоблаш мумкин. Унинг янги иқтисодий сиёсат тақдири тўғрисидаги масала кўндаланг бўлган 1928 йилда яна шундай фикр-ўйларга мурожаат қилганлиги тасодифий эмас.

Бухарин айнан ўша пайтда бозор вазифасини тартибга солиш ишини ўз қўлига олишга интилувчи маъмурий-буйруқбозлик системаси юзага келиши хавфи тўғрисида яна гапирган эди. Аммо уни сақлаб туришга сарфланадиган харажатлар пировард натижада майда ишлаб чиқаришнинг бошбошдоқлик ҳолати оқибати бўлмиш кўпдан-кўп чиқимлардан анча кўпроқ бўлиши мумкин. Боз устига Бухарин ҳарбий коммунизмнинг маълум тажрибасига таянган ҳолда эртами-кечми, барибир бу системани тугатишнинг қатъий зарурати келиб чиқишини олдиндан кўрди. Бундай заруратни бизнинг кунларимизда ҳам кўриб турибмиз ва уни тугатишга интилмоқдамиз.

Демак, янги иқтисодий сиёсатдан маъмурий-буйруқбозлик бюрократик системаси ўсиб чиқиши эҳтимолини ўз-ўзидан тўла-тўкис англаб етганлар. Ўшанда асосий масала назарий жиҳатдан нечоғли аниқ-равшан бўлишида (тўғри, партиянинг ҳамма арбоблари ҳам уни тўла-тўкис ўзлаштириб ололмадилар) эмас, балки социалистик қурилишнинг ҳар бир босқичида янги муаммолар кўндаланг бўлиши муносабати билан пролетар давлати ўзининг бошқарувчиликдан иборат тўғридан-тўғри ҳаракат таъсирига ҳамма нарсани бўйсиндириши, «ҳазм» қилиши ва бундай таъсирга кучсиз бериладиганлар ёки умуман берилмайдиган нарсалар ўртасидаги тўғри нисбатга риоя қилишида эди. Нисбатнинг қўшилиши реставрациялаш тенденциясининг ўсишига, ўзида пролетариат диктатурасига солинадиган хавфни яширишига, ёки маъмурий-буйруқбозлик системасининг вужудга келишига ва бу система янги иқтисодий сиёсатни йўқ қилиб, улкан йўқотишлар ва сарф-харажатларга олиб келиши мумкин эди.

1925 йилда ўтказилган ички партиявий мунозаралар марказида, пировард натижада ўша пайтда мавжуд бўлган пропорцияни, давлатнинг бошқарувчилик таъсири ва хусусий бозор стихияси ўртасидаги нисбатни қандай баҳолаш керак, деган масала ҳам пайдо бўлган. Бу ўткир курашда йигирманчи йиллар ўртасидаги социалистик экономика элементларининг етуклиги муаммоси амалда муҳокама қилинди. Баҳслашаётган иккала томон позицияларида амалий элементлар бор эди. «Янги оппозиция» таҳлилида янги иқтисодий сиёсат келажакда дуч келадиган кризисларнинг манбалари пролетар давлатининг хусусий бозор стихиясига кўрсатадиган таъсири реал имкониятларига ортиқча баҳо берилганлиги натижаси деб кўрсатилди. Бухарин қарашларида давлатнинг бошқарувчилик таъсири билан қишлоқда майда товар ишлаб чиқаришини ривожлантириш ўртасидаги бундай нисбатни сақлаб қолишга интилиш бор эди. Унга кўра давлат ўзига ҳаддан ташқари ортиқча нарсани олмаслиги ва унинг бошқарувчилик таъсири кам самарали маъмурий-буйруқбозлик системасига ўсиб чиқмаслиги керак эди. «Янги оппозиция»нинг олдинда кризислар бор, деган башорати тўғри чиқди. Бироқ томонларнинг биронтаси ҳам тўғри ечимларни таклиф қилмади.

«Янги оппозиция» амалда онгли равишда давлат бошқаруви билан бозор ўртасидаги нисбатни қўшишни таклиф қилдики, бу нарса сўзсиз маъмурий-буйруқбозлик системасини вужудга келтириши ва ана шу жиҳатнинг ҳаммаси унга хос бўлган салбий оқибатларни келтириб чиқарарди. Бироқ ўша пайтда Бухарин ва Сталиннинг қарашлари хатодан холи эдими! Улар «янги оппозиция» вакилларининг кризис ҳоллари етилиб келаётганлиги тўғрисидаги тўғри огоҳлантиришларини анчагина миқдорда суваб кетдилар. Янги иқтисодий сиёсат ярим автомат равишда яшаб келаётганлигига суяндилар ва ўзларининг конкрет амалий фаолиятларида пролетариат давлати умуман олганда бозор механизмини қўлга олган деган қарашдан келиб чиқдилар. Вазиятга бундай баҳо бериш пировард натижада янги иқтисодий сиёсатнинг ўз-ўзидан пайдо бўладиган элементлари, умуман олганда, экономикага ноамалийлик таъсирини ўтказишга олиб кела бошлади. Нисбатлар бозорнинг стихияли асослари кенгайиши томон сурила бошлади. Бу нарса эса ўз навбатида ўз ҳаракатларида қийин аҳволга тушиб қолган пролетар давлатининг экономикага маъмурий аралашишни кучайтириш эвазига бой берган мавқеларини тиклашга ҳаракат қилишига олиб келиши билан хавфлидир.

Шундай қилиб, 1925 йилда оппонентлар позицияларининг хилма-хиллиги йироқ истиқболда бир-бирига қўшилиб кетган. Баҳслашаётган иккала томоннинг таклифларидаги оқилона элементлардан фойдаланиш тўғри сиёсатни қидириб топишни тақозо қиларди. Бироқ, ҳозирги пайтда биз учун бошқа нарсани тан олиш муҳимдир. Янги иқтисодий сиёсатнинг маъмурий-буйруқбозлик системасига ўсиб чиқиш эҳтимоли НЭПнинг ўзидаги объектив реаллик замирида ётарди. Бухарин буни тушунарди. Буни унинг оппонентлари ҳам тушунарди. Бу имкониятлар охир-оқибатда ҳақиқатга айланди.

Пролетар давлатининг бошқарувчилик механизми ҳам самарасиз маъмурий-буйруқбозлик системасига айланмаслиги учун новаторларча ҳаракатлар керак эди. Бироқ, амалда 1925 йилдаги қарор НЭП давридаги жамият ичидаги маъмурий-буйруқбозлик системаси пружинасини айлантира бошлаган, деб тасаввур қиламиз. Бу пружина текисланиб тўғриланиши учун якка деҳқон хўжалигининг заиф базасига суянган ҳолда индустрлаштиришни бошлаш кифоя эди. Бунда бир нарсани бир жойдан бошқа жойга ўтказиш механизмини ишга солиш, яъни давлат саноати билан майда товар қишлоқ хўжалик ишлаб чиқариши ўртасида тенг бўлмаган айирбошлашни йўлга қўйиш кифоя эди. Бундай нотенглик асосидаги айирбошлаш муайян шарт-шароитларда «классик» ҳисобланмиш янги иқтисодий сиёсат экономикасидаги нобарқарор тенгликни беқарорлаштиришга, маъмурий-буйруқбозлик усуллари ҳаракатини кенгайтиришга қобил эди. Бу жараённинг стихияли равишда ривожланишини тўхтатиб қолиш учун индустрлаштиришни янги социал-иқтисодий заминга ўтказиш талаб қилинарди. Бироқ 1925 йилдаги «танг нуқта» ўтказиб юборилди. Зиддиятларни тўпловчи маховик ҳаракатга келди. Бу зиддиятлар репрессия шаклидаги маъмурий-буйруқбозлик системаси йўли билан ҳал қилина бошланди.

Янги иқтисодий сиёсатни барбод қилишга қодир бўлган кучлар НЭП даври жамиятининг ўзида етилиб кела бошлади. Жин шиша ичида ўтирарди. Аммо унинг очиқликка чиқиши учун барча зиддиятлар кескин кучайиши, кризис бошланиши керак эди. Бундай танглик 1927—1928 йилларда кучайди. У ўша пайтлар учун одатга айланиб қолган воқеалардан бошланди ва аввалига дон тайёрлашни ўтказишдаги узилишлар туфайли унчалик ташвиш туғдирмади.

Кризис бўлганмиди?

1927—1928 йиллардаги дон тайёрлашдаги тангликка баҳо бериш янги иқтисодий сиёсатни «ихчамлаштириш» ва унинг тарихий қисмати тўғрисида олиб борилаётган бугунги мунозараларнинг асосий жиҳатларидан биридир. Агар бу кризис донга белгиланган паст нархлар, умуман олганда дон тайёрлаш кампаниясининг муваффақиятсиз ўтказилганлиги билан боғлиқ нуқул конъюнктуравий хатолар туфайли вужудга келган бўлса ёки фараз қилайлик, Сталин партияни шунчаки чалғитган бўлса, у ҳолда ҳамма гап янги иқтисодий сиёсатни «ихчамлаштиришга» қаратилган тамомила волюнтаристик иш оқибатидир.

Масалани тўғридан-тўғри қўяйлик. 1927 йилда қишлоқда дон бор эдими? Ҳа, ҳосил аввалги йилдагига қараганда кам бўлса-да, 1927 йилда дон бор эди. Қишлоқда дон бор эдими ёки йўқми, деган муаммонинг моҳияти бирор нарсага олиб келдими? Йўқ, олиб келмади! Чунки, шаҳарларни нон билан таъминлаш ва экспорт операцияларини таъминлаш бозор асосига қўйилган, дон тайёрлаш муаммоси ҳосил ҳажми билангина эмас, энг аввало, балки деҳқонларнинг донни тезроқ сотишга қизиқишини қай даражада ошириш билан боғлиқ эди (1924 йилгача доннинг анчагина қисми давлатга бозор механизмини четлаб ўтиб солиқ бўйича етказиб бериларди). Бу йўл билан мақсадга эришиш борган сари қийинчилик туғдирарди. У, энг аввало, товар очарчилиги билан боғлиқ эди (1927 йил августидаёқ уруш ҳақидаги овозалар тарқалиши муносабати билан товар запаслари анчагина миқдорда олиб қўйилган эди). Бундай вазиятда товар донини сотувчи асосий кишиларга доннинг нархи қимматлашишини кутиш фойдали эди. Донни ўша заҳоти сотишдан улар манфаатдор эмасдилар. Дон тайёрлашни реал суратда барқарорлаштириши мумкин бўлган етарли миқдордаги товар массаси давлатда йўқ эди.

Шундай қилиб, давлатнинг дон тайёрлаш идишлари устини бекитиш муаммоси дон миқдори билан тўғридан-тўғри боғланмаган эди. Ҳосил, энг аввало, нарх даражасига таъсир кўрсатди. Давлат нархлари юқори бўлганмиди! Йўқ. 1927—1928 йилларда дон тайёрлаш бошларида дон нархи паст бўлиб, бу нарса аҳволни янада оғирлаштириб юборди. Бизнинг фикримизча, бу фактнинг аҳамиятига ортиқча баҳо бериш керак эмас. Дон сотиб олиш учун унга ажратиладиган пул ҳажми давлат ихтиёрида чекланган эди. Тўғри, 1926 йилдаги операцияни такрорлаш мумкин эди. Ўшанда дон тайёрловчилар жуда кўп миқдорда пул олишган, Молия халқ комиссари Сокольниковнинг фикрича, червон пуллар «чайқалаётган» валютага айланган эди. Тўғри, дон тайёрловчиларга кўплаб пул бериш мумкин эди. Лекин уларнинг олтин ва товар таъминоти даражаси қай аҳволга тушарди! Хуллас, доннинг нархини шунчаки ошириш пулнинг қадрсизланишини кучайтирар ва товар очарчилигини кўпайтирарди.

Энди бугунги мунозаранинг бошқа жиҳатига тўхталайлик. Дон тайёрлашда танглик 1927—1928 йиллардан олдин ҳам бўлган эди, деган фикрга келайлик. Масалан, 1926 йил ҳосилини харид қилишда шундай бўлган эди. Ҳа, ҳақиқатан ҳам ўшанда давлат жиддий қийинчиликка дуч келганди. Ҳа, ўшанда бу қийинчиликларни бартараф этишга муваффақ бўлинганди. Бу сафар ҳам вазиятдан худди шу тарзда чиқиш мумкинмиди? Жуда ҳам қийин эди. Нима учун? Чунки, бир қатор таниқли партия арбоблари, хусусан, Г. Каминскийнинг баҳосига кўра, биринчи навбатда 1926 йил дон тайёрлаш кризисдан қутилишга оборот соҳасида янги иқтисодий сиёсатни «ихчамлаштириш», ҳарбий коммунизм усулларини қўлланиш ҳисобига муваффақ бўлинди. НЭП бир марта қисқа муддатга «ихчамлаштирилган» эди. Бу тўғрида ҳозирча ҳеч ким ёзмаяпти ва эсга олмаяпти. Лекин ёзса ва эсга олса арзийди.

Бизнинг назаримизда, 1927—1928 йиллардаги дон тайёрлаш соҳасидаги тангликнинг сунъийлигини, кўпиртиришни кам деганда жиддий танқидий нуқтаи назардан текширувдан ўтказиш керак. Негаки, 1928 йил январида бутун партия раҳбарияти, шу жумладан, Бухарин, Риков ва Томский (бу ҳақда сукут сақлаш мумкин эмас) бир овоздан фавқулодда чоралар учун қўл кўтаришди. Демак, вазият жуда жиддий, амалда чорасиз деб баҳоланган.

(Давоми тўртинчи бетда).

ПАРТИЯ ТУРМУШИ:

ЗВЕНО ПУДРАТИ — ТЕЖАМКОРЛИК МАНБАИ

Учқўрғон районидаги Ленин номли колхозда барча соҳалар звено пудратига ўтказилганлиги тўла хўжалик ҳисобини жорий этиш, ўзини ўзи маблағ билан таъминлаш имкониятини бермоқда. Ўз сафига 120 дан зиёд КПСС аъзосини бирлаштирган партия ташкилоти пудрат усулини янада такомиллаштиришга актив ҳисса қўшмоқда.

Партиямизнинг XIX Бутуниттифоқ конференциясида ишлаб чиқариш самарадорлигини бутун чоралар билан ошириш, бунинг учун коммунистлар активлигидан фойдаланиш, партиявий ишда илғор услуб ва методларни қўллаш зарурлиги алоҳида таъкидланди. Биз ўз фаолиятимизда ана шуларга эътибор беряпмиз.

Маълумки, ўтган йил ғоят мураккаб келди. Октябрь ойидаги қалин қор меҳнат натижаларимизга салбий таъсир кўрсатди. Шунга қарамай хўжалигимиз рентабеллиги 36 процентга етди. 800 минг сўмга яқин соф фойда олдик. 1987 йилдан тўла хўжалик ҳисобига ўтдик. Иккита оилавий пудрат, 15 та бригада пудрати ташкил этилди. Оилавий пудрат усулида ишлаган Шарифжон Имомалиев, Шокиржон Шерғозиевлар планни 116—139 процентдан адо этишди. Ем-хашакчилик, дончилик, боғдорчилик, чорвачиликка ихтисослашган оилавий звенолар ҳам йилни яхши якунлашди.

Йил якуни партия комитети мажлисида муҳокама этилди. Унда пахтачиликда ҳам юз процент оилавий звено пудратини ташкил этишга қарор қилинди. Коммунистлар таклифи правление аъзоларига, колхозчиларга хўжаликнинг умумий йиғилишида маълум этилди. Шу тариқа ер пудратчи звеноларга топширилди. Улар билан шартнома тузилди. Бундан ташқари сарф-харажатлар бўйича пул шаклида чек жорий этилди.

Оилавий пудратнинг ташкил этилганлиги, энг аввало, экономикани мустаҳкамлашга йўл очади. Масалан, ўтган ойлар давомида ёнилғи-мойлаш материаллари, техника ва эҳтиёт қисмлардан 30 минг сўм, иш ҳақидан 40 минг сўм тежалди. Эндиликда пудратчилар сарфланадиган ҳар бир сўмни тежаб ишлатиш чорасини кўрмоқдалар. Одамларда қарор топаётган иқтисодий фикрлаш шунга мажбур этмоқда. Илгари ерга маҳаллий ўғит со-

Хўжаликка раҳбарлик

лишга эътибор берилмасди. Ёки механизатор бажарган иш сифати доимо эътиборда бўлмасди. Қуйидаги мисол пудрат усули бундай ўзибўларчиликларга барҳам берганлигини яққол кўрсатади: Усмонали Ҳайдаров звеносига тегишли маҳаллий ўғитни унинг ёнидаги Йўлдошали Жалилов бошлиқ звено ўз экинига солиб юборди. Бундан хабар топган У. Ҳайдаров ўғит ҳақини тезда тўлашни талаб қилди. Бу ҳақ икки кундаёқ ундириб олинди. Абдужаббор Қодиров бошлиқ звенода эса тракторчи Ҳ. Ҳайдаров ва Ж. Сайфиддинов бажарган иш сифатсиз бўлгани учун қайтадан ишлашга мажбур этишди. Ҳар бир иш цикли чек билан ўлчанаётгани сабабли тежамкорликка зўр беряпти. Масалан, эндиликда пудратчилар омбордан бериладиган 100—200 килограмм ўғитни ҳам колхоз транспортида эмас, балки ўзларининг арава ёки машиналарида ташиб олишга ва шу усул билан йўл харажатини тежаб қолишга ҳаракат қилишяпти.

Пахтачиликдаги 12 та бригадада 120 та пудратчи звено бор. Бригада бошлиқларининг 9 нафари партия аъзоси бўлиб, уларнинг кўпчилик қисми ёшлар. Бригада раҳбарларининг ёшлиги иш юритишда, илғор тажрибаларни қўллашда яққол кўзга ташланмоқда. Улар изланмоқдалар. Партия комитетининг яқинда ўтказилган кенгайтирилган мажлисида пахта теримига тайёргарлик ва бу ишда коммунистларнинг иштироки тўғрисидаги масалани муҳокама қилдик. Шуниси характерлики, мажлисга улар пухта ҳозирлик билан келишди. Бригада раҳбарлари тузган режада ҳар бир коммунист терим даврида қандай юмуш билан шуғулланишидан тортиб, теримни механизациялаш, ҳосилни топширишга оид барча ишлар ўз ифодасини топган. Айниқса, пахтани машиналарда теришга жиддий эътибор берилган.

Партия комитетида бригада раҳбарларининг ҳисоб-китоблари умумлаштирилди. Шунга мувофиқ бу йил 32 центнер ўрнига 36 центнер ҳосил олиш, давлатга 3940 тонна ўрнига 4,5 минг тонна «оқ олтин» топшириш, 1,5 миллион сўм соф фойда олиш режалаштирилди.

Колхозда звено пудрати тўла жорий этилгани яхши натижалар бермоқда. Жумладан 31 тонна ўрнига 44 тонна пилла сотилди. Дон топшириш ортиғи билан бажарилди. Тўққиз ойлик гўшт етиштириш плани ҳам барвақт адо этилди. Сигирларнинг ҳар бошидан ўтган йилнинг шу давридагига нисбатан 222 килограммдан кўп сут соғиб олиш эвазига 37 тонна ортиқ сут етиштирилди.

Ишнинг пудрат усули ердан унумли ва тежамли фойдаланишни тақозо этади. Шундай бўлгач, айрим пудратчилар бир майдонда қаторасига бир неча йил ишлашга рўйхушлик беришмайди. Чунки ер кучсизланиб қолади. Ана шундай аҳвол содир бўлмаслиги учун экин майдонларини пудратчиларга узоқ муддатга ижарага бериш лозим топилди. Хўжалигимизда келгуси йилдан бошлаб бу иш тўла амалга оширилади. Ерни ўз хўжайинининг қўлига топширамиз.

А. САЙДУЛЛАЕВ,
Учқўрғон районидаги Ленин номли колхоз партия комитетининг секретари.

• Ёзувчилар пахта далаларида

Пахтакорларимизнинг фидокорона меҳнати, уларга яратилган моддий-маиший шароитлар билан танишиш мақсадида Ўзбекистон райони далаларида бўлдик.

«Қўқон» совхозида Калинин номли бўлимдаги олтинчи бригада бошлиғи, XIX Бутуниттифоқ партия конференцияси делегати Эргашали Худойбердиев билан суҳбатлашдик. У меҳнат фаолиятини жуда эрта бошлаган экан. Ўттиз тўрт йилдан бери далада. Совхозда оддий ишчи бўлиб юрган пайтлаpидаёқ ўзининг ташкилотчилик, ишбилармонлик қобилияти билан тезда эл оғзига тушди. 1960 йилда совхоз дирекцияси уни бригадирликка тавсия этди. Мана, йигирма саккиз йилдирки, ўзига билдирилган ишончни оқлаб келяпти. Шу йиллар давомида у деҳқончилик устаси, қобилиятли раҳбар эканлигини кўрсатди. У бошлиқ бригада ҳар қандай шароитда давлат планларини муттасил бажариб келади. 1986 йилда саксон етти гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан пландаги 31,3 центнер ўрнига 35,3 центнердан ҳосил олинди. Қишлоқ хўжалиги учун ноқулай келган 1987 йилда ҳам катта муваффақиятлар қўлга киритилди. Ҳар гектар ердан пландаги 29,8 центнер ўрнига 32,4 центнердан ҳосил етиштирилиб, давлатга 291 тонна пахта топширилди.

Эргашали Худойбердиев ўзининг ҳалол ва фидойи меҳнати туфайли эъзозланиб келмоқда. У бир неча бор район партия комитетининг аъзолигига, халқ депутатлари район Совети депутатлигига сайланган, Октябрь Революцияси, Меҳнат Қизил Байроқ, Ҳурмат Белгиси орденлари ва бир қанча медаллар билан мукофотланган. Бу йил ҳам унинг режалари чакки эмас.

— 85 гектар пахта майдонининг ҳар гектаридан 30 центнердан ҳосил берамиз. 40 центнерлик мажбуриятни ҳам бажарамиз, — дейди у.

— Қайта қуриш бригадангизда қандай боряпти? Бу ишни нимадан бошладингизлар? — сўраймиз.

— Асосан оилавий пудратдан бошладик, — дейди бригадир. — Бригадамизда ўн еттита оилавий пудратчи бор. Ҳаммаси бола-чақаси билан ишлаяпти. Бу усулнинг афзал томонларидан бири шундаки, мактаб ўқувчиларини, шаҳарликларни ҳашарга чақирмаймиз. Ҳамма ишни оилавий пудратчи ўзи бажаради. Ҳар бир оила аъзоси моддий манфаатдор бўлгани учун яхши ишлайди. Натижада бултур, 1987 йилда ҳар бир киши бир сўмлик иш ҳақига икки сўм ўн олти тийиндан устама мукофот олди.

— Оилавий пудратнинг яна қандай афзалликлари бор?

— Оилавий пудрат жорий этилса, одамларда меҳнатга рағбат кучаяди. Ерга эгалик ҳисси пайдо бўлади. Қўшимча кучлар яъни оиладаги бекорчилар ҳам ишловчилар сафига қўшилади. Бу қўшимча резерв, қўшимча ишчи кучи. Оилавий пудрат жорий этилдию, илгари мўйловини бураб маишат қилиб юрганлар ҳам далага уриб кетди.

— Бу йил теримни қандай планлаштирдингиз?

— Машина теримига зўр беряпмиз. Ҳосилнинг етмиш проценти, балки ундан ҳам кўпроғи машинада терилади.

— Қайси схемада пахта эккансиз? Олтмиш сантиметрлини прогрессив метод деса бўладими?

— Бўлади. Лекин энди карталар йирик. Шунинг учун тўқсон сантиметр кенгликда экса ҳам бўлади. Бунинг ўзига хос афзалликлари бор. Биринчидан, ишлов бериш осон бўлар экан, иккинчидан, қатор ораларида ҳаво яхши юришади, учинчидан, ягана қилиш шарт эмас.

Бригадирга яна савол берамиз:

— Сизнингча қишлоқ хўжалигида қандай ўзгаришлар қилиш мумкин?

— Пахта нархини кўтаришни изчил амалга ошириш керак, — дейди у куюнчаклик билан. — Ёшлар шаҳарга кетиб қоляпти. Нега десангиз, шаҳарда шароит яхши, қулайликлар бор. Бизда эса кўп қишлоқлар лоақал газлаштирилмаган. Бунақада қишлоқда ким ишлайди?

Эргашали Худойбердиевни фақат пахтачилик эмас, яна кўпгина масалалар ташвишга солаётганини билиб олдик. Фойдали миллий урф-одатларимиз сақланиб қолса, ривожланиб борса, келажак замон яхши бўлади. Одамларда меҳр-оқибат кучаяди, — дейди бригадир.

«Қолгандарё» совхози чўл зонасида жойлашган. Совхоз директори Валижон Ҳамроқулов бизга совхоздаги ишлар ҳақида сўзлаб берди:

— Совхозимизда тўртта бўлим бор. Умумий ер майдонимиз 2432 гектар. Шундан 1963 гектарига пахта экамиз. Бу йил 4.800 тонна пахта беришимиз керак. Ҳосилни яхшилаш учун иккита бўлимда алмашлаб экишга ўтдик. Янги ерлар очсак, совхозимиз беш минг гектар экин майдонига эга бўлади. Ниятимиз — ҳосилдорликни ошира бориб, келажакда йилига ўн минг тонна пахта етиштириш. Планни бажармаган йилимиз йўқ.

— Оилавий звенолар борми?

— Бор бўлганда қандоқ, — дейди директор. — 1983 йил оилавий звеноларга эллик гектар ер ажратиб бергандик. 1984 йилда бу 300 гектарга етди. Ҳозир юз процент оилавий пудратга ўтганмиз. Ҳаммаси бўлиб йигирма тўртта оилавий пудратчи бор. Натижада бу йил четдан ёрдамчи олмадик. Юз процент машинада терилади.

Директорнинг гапига қараганда оилавий пудрат яхши натижа бераётган экан. Усмонжон Юсупов, Толиб Комилов, Рустам Йўлдошев, Акрамжон Назаров, Одилжон Деҳқонов ўтган хўжалик йилида энг яхши натижаларга эришди. Уларнинг ҳар бири 5144 сўмдан 14724 сўмгача даромад қилди.

— Район бўйича энг кўп мукофот олганлар бизнинг совхозда, — дейди Валижон Ҳамроқулов мамнуният билан.

Ўтган хўжалик йилида совхоз 602 минг сўм ўрнига бир миллион уч минг сўм соф фойда олди. Умуман, 1987 йилда совхозда плани бажарилмаган бирор соҳа қолмаган. Ишлаб чиқариш планлари ҳар бир соҳа бўйича 110 процентдан 180 процентгача бажарилган.

— Совхознинг келажагини бундан ҳам яхшилаш, ҳосилдорликни ошириш, алмашлаб экишни кучайтириш учун ишчи кучи оз, — дейди директор. — Бунинг учун уй-жой қурилишини яхшилаш лозим. Сув хўжалиги давлат комитети бу ишга мутасадди. Ҳар йили 100 тадан уй қурилса борми, офарин деса арзигулик бўларди. Одамлар оғир шароитларда ишлаяпти.

Совхоз раҳбарияти ҳар бир ишни коммунистлар ёрдамида бажармоқда. Совхоз партия ташкилотининг секретари Розияхон Маннопова раҳбарлигидаги юз нафар коммунист, 6 та цех партия ташкилоти энг оғир ишларни ҳам ҳал этишяпти. Ҳамма соҳада коммунистлар бош-қош, меҳнатда ибрат. Чунончи, уларнинг ташаббуси билан ҳар йили ҳашарчиларга сарф бўладиган 110 минг сўм маблағ тежаб қолинмоқда.

— Бу йил пахта планини районда биринчилар қаторида бажаришга ҳаракат қиламиз, — деди директор комил ишонч билан.

Ғафур Ғулом номли колхозда бошқа хўжаликлардан фарқли ўлароқ, пахтачилик, пиллачилик, чорвачиликдан ташқари қурилиш ва саноат маҳсулотлари ишлаб чиқариш кенг йўлга қўйилган. Хўжаликда оҳак ишлаб чиқариш цехи, ғишт заводи, увада титиш цехи, асфальт цехи ишлаб турибдики, булар ҳаммаси одамларнинг оғирини енгил қилмоқда. Натижада қурилиш ишлари ҳам ривожланяпти. 2000 йилгача одамларни уй-жой билан тўла-тўкис таъминлаш учун ҳаракат қилинмоқда. Ҳозир 400 хонадонга, асосан ёш оилаларга, келин-куёвларга мўлжалланган «Ёшлик» посёлкаси қуриляпти.

Колхоздаги таҳсинга лойиқ янгилик ғаллачиликни ривожлантириш билан боғлиқ ишлар. Бу борада хўжалик раҳбарлари — колхоз раиси Солижон Ҳусанов ва партия ташкилотининг секретари Исмоилжон Деҳқонов селекционер олимлар билан ҳамкорликда ишлашяпти. Колхозда буғдай, арпа, нўхат, озуқабоп нўхат, сорго, судан ўти каби ўн икки хил сермаҳсул ва сервитамин экинлар экилмоқда.

Ҳамма ерда бўлгани каби Ленин номли колхозда ҳам муваффақиятлар билан бир қаторда муаммолар бор. Хўжалик асосан сабзавот етиштиради. Бу соҳани янада ривожлантириш мақсадида бултур пахта майдони 30—40 процентга қисқартирилди. Колхознинг асосий мақсади — шаҳар аҳолисини сабзавот маҳсулотлари билан таъминлаш. Шуни ҳисобга олиб, Қўқонда тўққизта дўкон ташкил қилинди. Бироқ бу оз. Бинобарин, харидор помидорни бозордан тўрт ҳисса қиммат нархда сотиб оляпти. Бозор Колхоз бозори. Бироқ пештахталарни асосан чайқовчилар эгаллаб олишган. Бозорни колхоз-совхоз бозорига айлантириш керак, бунинг учун маҳсулотни кўпайтиришга тўғри келади.

Шаҳардаги колхоз дўконларининг ишини яхшилаш учун хўжаликда парник қуриш мўлжалланмоқда. Парник хўжалиги олти гектар бўлади. Шунда йил бўйи маҳсулот етиштириб туриладиди. Тошкент областидаги каби колхозни парник боқади.

Колхозда мевачиликка ҳам эътибор кучайтириляпти. Боғ-роғлар кенгайтирилмоқда. Келажакда ёзу қиш мева сотиш мумкин бўлади.

Муаммолардан яна бири колхозда сабзавот сақланадиган махсус омборлар йўқ. Яқин вақтларда бу ҳал қилинади: камида икки минг тонна помидор омборда сақланади. Бозордагига нисбатан колхоз дўконларида ўттиз процент арзон нархда сотилади. Шунда чайқовчининг бозори касод бўлади. Кўп миқдорда тузланган маҳсулотлар ҳам бутун қиш давомида дўконга чиқарилади.

Колхозда социал масалаларга ҳам катта эътибор беріляпти. Масалан, уй-жой қуриш кооперативи ташкил этиляпти. 350 хўжаликка мўлжаллаб посёлка қилиняпти. Бу ишларни тезлаштириш учун колхозда ташкил этилган 37 кишидан иборат уй-жой қурилиши комиссияси мунтазам иш олиб боряпти. Ўтган йили Қолгандарё массивининг ўзида 12 та типовой уй қуриб топширилди.

Ўзбекистонликлар нафақат бугунги кун ташвишлари, балки эртаги кун орзулари билан яшаб, меҳнат қилмоқдалар.

Исоқ ЎКТАМОВ,
Ҳабибулло Саид ҒАНИ,
Азиз АБДУРАЗЗОҚ.

ЮТУҚЛАР ВА МУАММОЛАР

ХИРМОНГА БАРАКА

Янгийўл районидаги Н. Ниёзов номли колхоз пахтакорлари бу йил 630 гектар майдонда мўл ҳосил етиштирдилар. Айни кунларда хўжаликда йиғим-терим зўр уюшқоқлик билан олиб борилмоқда. Кунига 5 процентдан ошириб, «оқ олтин» тайёрлаётган заршунослар ҳозиргача қабул пунктларига йиллик планнинг қарийб 80 проценти миқдорида хом ашё топширдилар. Топширилган ҳосилнинг 60 процентига яқини «зангори кема»лар бункеридан тўкилди.

— Давлатга мавсум бошидан бери 1268 тонна пахта топширдик. Ҳосилнинг ҳаммаси биринчи сортга қабул қилинди,— дейди колхоз раиси К. Қоражонов.— Хирмонга Бусин Темиров, Исроил Мадалиев бошлиқ бригадалар миришкорлари, айниқса баракали улуш қўшдилар. Механик-ҳайдовчилардан Наби Аҳмедов, Зиёд Ўролбоев, Абдуқаюм Валиқуловлар ўз агрегатлари бункеридан кунига 8—10 тоннадан «оқ олтин» тўкишаётир. Кўп минг килограммчи теримчилардан Башорат Эралиева, Саодат Акбарова, Зулайҳо Тоштемироваларнинг ғайрати ҳам таҳсинга лойиқ. Уларнинг ҳар бири кунига хирмонга 130—140 килограммдан дурдона топширмоқда.

— Ҳар қандай ишнинг муваффақияти одамларга, уларнинг кайфияти, ғайрат-шижоатига боғлиқ. Биз шуни назарда тутиб, йиғим-теримни тез ва соз ўтказиш бўйича аниқ тадбирлар ишлаб чиққанмиз,— дея суҳбатга қўшилди колхоз партия ташкилоти секретари М. Ёқубов. — Бундан ташқари социалистик мусобақани кенг ёйиш, илғорларни ўз вақтида ҳам моддий, ҳам маънавий тақдирлаб туриш, колхозчиларга маданий-маиший хизмат кўрсатишни яхшилаш, далада ишлаётганларни доимий чой, иссиқ овқат, мевасабзавотлар билан таъминлаш, ҳамма жойда болалар боғчаларини намунали ишлашини йўлга қўйиш, дала шийпонларида оммавий-сиёсий ишларни кучайтириш, телевизор, радиоприёмниклар, янги газета ва журналлар билан таъминлашга алоҳида эътибор беріляпти.

Биз хўжалик далаларида бўлганимизда, пахтакорлар янада яхшироқ, баракалироқ ишлашга тўғаноқ бўлаётган айрим камчиликлар ҳақида ҳам гапириб беришди.

Масалан, кўпчилик кўчма автодўконларнинг иши қониқарли эмас. Улар колхозчилар эҳтиёжини қондириш, оғирини енгил қилиш ўрнига далада ҳар замонда кўринади. Шунда ҳам қишлоқ аҳолисига ниҳоятда зарур бўлган калиш, фуфайка, этик, хўжалик моллари ҳамда озиқовқат маҳсулотлари камдан-кам келтиришади.

Дала шийпонлари ҳам ҳамма бригадаларда бирдек эмас. Баъзи дала шийпонларининг ноқулай ерда жойлашганлиги колхозчиларнинг дам олиш соатларини кўнгилли ўтказишларига қийинчилик туғдирмоқда.

Д. ЗОКИРОВА,
«Совет Ўзбекистони» газетаси қошидаги ишчи-қишлоқ мухбирлари мактаби тингловчиси.

«ОРОЛ» КУТУБХОНАСИГА ТУҲФА

Яхши хабар тез тарқалади. Амударёдаги «Ленинизм» колхози мактабида туҳфа нашрлардан «Орол» кутубхонаси ташкил этилаётганлиги тўғрисидаги хабар матбуотда пайдо бўлиши биланоқ бундан Ўзбекистондан ташқаридагилар ҳам хабардор бўлишди. Қорақалпоғистон овулидаги кутубхонанинг кўплаб дўстлари пайдо бўлди. Мамлакатимиз иттифоқдош республикаларининг сўз усталари, шунингдек чет эллик авторлар кутубхонага ўнлаб том китобларини ҳадя этишди.

«Орол» кутубхонаси мардлик ва саҳоват рамзи бўлиб қолсин, — финляндиялик машҳур адиб ва жамоат арбоби Холоппа Пенти ўзининг рус тилига таржима қилинган «Гирдоб» романи нусхасига ана шу сўзларни ёзди. Япониялик адиб Ода Макота болаларга «Дашт қўшиқлари» китобини юборди. Лаослик шоира Дария Калания ўз тўпламини ёш китобхонларга юбориш билан бирга уларга шеърлар бағишлади. Монголиянинг биринчи космонавти Ж. Гуррагча Улан-Баторда нашрдан чиққан «Мўғул шоирлари» тўпламини, шунингдек ўзининг «Ажойиб онлар», «Бойқўнғир» китобларини туҳфа этди.

«Ленинизм» колхози мактабининг ўз кутубхонаси йўқ эди. Бу эса Орол бўйига келган тошкентлик ёзувчиларни бефарқ қолдира олмади. Ўзбекистон Ёзувчилар союзи ҳузурида ташкил этилган Оролни қутқариш комитетининг раиси, танқидчи Пирмат Шермуҳамедов ўз кутубхонасидан минг том китоб туҳфа этди.

Эндиликда қорақалпоғистонлик мактаб ўқувчилари қозоғистонлик Ўлжас Сулаймонов, Сайин Муродбеков, Бахитжон Мамиш ўғли, татар ёзувчиси Равиль Файзуллин, тожик адиби Сафар Абдулла, туркман ёзувчиси Аннаберди Оғабоевнинг китобларини ўқишлари мумкин.

Орол «кутубхонаси» каталогига Ч. Айтматов, В. Распутин, А. Нурпеисов, Д. Кугильтинов, О. Гончарь ва бошқа адибларнинг асарлари ҳам киритилган. Мана шу барча китобларда муаллифларнинг дастхатлари бор.

Э. ТУХФАТУЛЛИНА,
ЎзТАГ мухбири.

Газетхон...

...ХАБАР ҚИЛАДИ

Орол фондига

Нишон район матлубот жамиятининг навбатдаги йиғилишида Орол денгизини асраш масаласига эътибор берилди. Идора ходимлари магазинчилар Орол денгизини қутқаришга амалий ёрдам бериш истагини билдиришди.

Шу мақсадда, йиғилишда иштирок этган 168 нафар матлуботчи бир кунлик иш ҳақларини Орол фонди — 000700778 счётга ўтказдилар. Бу 900 сўмни ташкил этади.

Ж. ЯХШИБОЕВ.
Нишон райони.

...МУАММО ҚЎЯДИ

Гап кўпу...

Кейинги пайтда Орол денгизи ҳақида кўп гап-сўз бўляпти. Баъзан ўйлаб қоламан, Орол ҳақидаги ҳар бир сўз бир қултум сув билан таққосланганда ҳам денгиз тўлган бўлармиди?!

Мен Оролни кўрмаганман, лекин унинг аввалги ва ҳозирги ҳолатини яхши тасаввур қилаоламан. Денгиз ночор аҳволга тушганда ундан юз ўгирсак нима деган одам бўламиз, ахир. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Советининг Орол денгизини асраб қолиш ҳақидаги қарорида қўйилган вазифаларнинг тезроқ бажарилишини истайман.

Н. ҲАЙДАРОВ.
Косон шаҳри.

...ТАНҚИД ҚИЛАДИ

Бонг уриш керак

Бундан бир неча йил муқаддам ўзининг балиқлари билан машҳур бўлган Орол денгизига нима бўлди?

Биз сувдан тежамсиз фойдаландик, бўлар-бўлмас янги ер ўзлаштирдик, сув шохобчалари қурдик, эскини эса эсдан чиқариб қўйдик. Оқибатда денгиз соҳили бир неча чақирим йироқлади.

Хоразм областининг кўрки бўлган дарахтлари, мевалари сийраклашди, ерлари эса шўрлашди. Ҳатто қовунлар ҳам аввалгига сира ўхшамайди.

Мен шу воҳада туғилганман. Тақдири хавф остида турган ўсимлик ва ҳайвонот дунёси бонг уришга ундаяпти. КПСС Марказий Комитети ва СССР Министрлар Совети Орол денгизини асраш ҳақида қарор қабул қилганлиги айни муддао бўлди. Демак, ишлар юришиб кетади.

Ф. РАЖАБОВ.
Шовот райони.

ПАХТАСИДЕК ОҚ

Ўзбек халқи қадимий маданиятга эга бўлган халқдир, мана шу замин учун кўп азоб-уқубат чеккан, жуда кўп иш қилган, уни яшнатиб, замонавий ўлкага айлантирган халқдир.

М. С. ГОРБАЧЕВ.

«Ўзбеклар иши» деб отаверманг тош,
Бир тўда қилвирлар қилмишин кўриб.
Шундоқ ҳам иснoддан чайқар бўлдик бош,
Таъналар тинкамиз қуритди сўриб.
Ўзбегим шаънига солаверманг доғ,
Ким ноҳақ таъна дер, қайтар ўзига.
Ўзбекнинг кимлигин бўлсангиз билмоқ,
Кўз ташланг минг йиллаб босган изига.
Ўзбекнинг кўнгли ўз пахтасидек оқ,
Исноди ҳеч кимга бўлган эмас юк.
Башарий равнаққа боқсангиз мундоқ,
Ҳиссаси бошқалар сингари буюк.
Элларга хуш боқмоқ у севган удум,
Ўзгани камситиб, шон олай демас.
Эзгулик йўлидан одимлаб ҳар зум,
Қилвирни одам деб санаган эмас.
Қилвирлар қилмиши бошига етди,
Чиқинди саналар бундайлар фақат.
Бундайин кимсани ким халқ, деб айтди,
Йўқ: бундай таънага ким қилар тоқат.
Алданмоқ гуноҳмас, алдаган гуноҳ,
Алданган экансан, айб сенда нетсин.
Олдинга мағрур боқ, этагингни қоқ,
Ҳақингга хиёнат қилганлар битсин!
Аёндир, меҳнатдан қўлларинг қадоқ,
Феълингда, дилингда зарра ғубор йўқ.
Меҳнатинг билан сен тополдинг ардоқ,
Юрагинг ҳамиша ҳимматга тўлиқ.
Юрагинг ижодга қайнар булоқдир,
Юрагинг ҳамиша эзгуликка кон.
Одатинг адолат билан иноқдир,
Ҳаттоки емасдан едирасан нон.
Бир тўда ножинс деб, қўлтиқлаб ўпка,
Ўзбекнинг қадрини урмангиз ерга.
Бу савдо бир бизмас, келганди кўпга,
Хуш йиғиб, аламин тортайлик бирга.
Санамай саккизни демагил, ўртоқ,
Бу ажиб наклни зап айтмишди эл.
Покланиш даври бу, атрофга бир боқ,
Димиққан ҳавони қувмоқда соф ел.

Зоҳиджон ОБИДОВ.

ДИЛДАГИ ГАПЛАР

«ПАХТАЧИЛИК ВА ҚАЙТА ҚУРИШ» МАҚОЛАСИНИ ЎҚИБ

Деҳқон оиласида туғилиб вояга етганлигим учун академик М. Муҳаммаджоновнинг «Пахтачилик ва қайта қуриш», деб номланган мақоласи менда жуда катта таассурот қолдирди. Унда қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишнинг буйруқбозлик ва тазйиқ ўтказиш усулига барҳам бериш таклиф этилади. Дарҳақиқат, қишлоқ хўжалигига раҳбарлик қилишнинг бундай усули оммавий қўшиб ёзишларга, порахўрлик ва бошқа жиноятларнинг келиб чиқишига олиб келди. Ташаббускорлик, омилкорлик бўғилди. Хоҳ тўғри бўлсин, хоҳ нотўғри бўлсин, кўрсатилган йўлдан юришга мажбур этилди. Бу эса ўрта бўғин раҳбарларида партияга, Советларга бўлган ишончни сусайтирди.

Мақолада кўтарилган таклифлардан бири — давлатга пахта топширишда юқори суръатни таъминлаган хўжалик ва районларни мукофотлаш учун кўчма Қизил байроқ таъсис этишдан воз кечиш.

Пахта ҳосили республиканинг турли районларида бир вақтда пишиб етилмайди. Агар шуни эътиборга олсак, рағбатлантиришнинг бу усули нақадар мантиқсиз эканлиги яққол намоён бўлади. Бундай рағбатлантириш сохта обрў ва сохта мукофот олишга имкон яратади. Тажрибада шундай воқеанинг гувоҳи бўлдимки, давлатга пахта сотиш бўйича статистика органларига бериладиган кундалик маълумот кечаси соат 3—4 ларгача атай хабар қилинмайди. Чунки, кунлик графикда пешқадамлар сафида бораётган хўжаликлар, районлар кутилади. «Пешқадамлар» маълумотини озгина ошириб (қўшиб ёзиб албатта!), беш кунлик, ўн кунлик мусобақалар ғолиби бўлиши «таъминланади». Бу — адолатдан эмас!

Кўтарилган таклифдан яна бири — теримчиларга пахтанинг килограммига қарабмас, пудратчи бригада ва звенолар эришган пировард натижаларга қараб ҳақ тўлаш масаласи. Ҳақ гап! Йиғим-теримнинг дастлабки ойларида айрим деҳқон оилалари «Шу кеча-кундуз бирор нарсали бўладиган пайт, ишлаб қолиш керак», дея меҳнат қилишади. Ҳосил сийраклаша бошлагач, далада одам кўринмайди. Натижада, мактаб ўқувчилари, студентлар ва шаҳарлик ҳашарчилар теримга жалб этилади. Даромад иккига бўлинади. Колхозчининг моддий манфаатдорлиги камаяди.

Шу ўринда бир мисол: 1987 хўжалик йилида Шофиркон районидаги Жданов номли колхоз аъзоси Шукур Равшанов оиласи 3,5 гектар ерда оилавий пудрат асосида пахта етиштирди. Пудратчига равшанки, етиштирилган ҳосилни оила аъзолари кучи билан вақтида териб топшириш имкони йўқ, ҳашарчилар ёлласа, даромаднинг бир қисми уларга кетади. Йўл битта: пахтани машинабоп қилиб ўстириш ва ҳосилни машинада териб олиш. Худди шундай қилинди ҳам... Кўзланган даромад ҳам олинди, план ҳам бажарилди.

Бундан кўриниб турибдики, мақолада пахтачиликни пудратга тўла ўтказиш масаласи жуда тўғри кўтарилган.

Рустам ЯРАШЕВ,
Шофиркон районидаги Ленин номли колхоз.

КИМ НЕЧАНЧИ ЎРИНДА?

Республика районларида пахта тайёрлашнинг бориши тўғрисида шу йил 4 октябрга бўлган

МАЪЛУМОТ

(Планга нисбатан процент ҳисобида)

Биринчи устун — районлар; иккинчи устун — мавсум бошидан буён тайёрланган пахта; учинчи устун — шу жумладан машинада терилган пахта.

ХОРАЗМ ОБЛАСТИ		
Хонқа	84,06	72,41
Янгиариқ	79,04	57,58
Гурлан	77,51	48,11
Хазорасп	74.00	15,78
Хива	71,63	16,21
Урганч	71,25	52,16
Қўшкўпир	70,85	38,74
Боғот	69,87	27,74
Шовот	68,79	31,28
ТОШКЕНТ ОБЛАСТИ		
Ўрта Чирчиқ	66,91	73,91
Янгийўл	63,95	53,21
Оққўрғон	63,40	67,49
Чиноз	63,27	51,80
Пискент	61,54	53,73
Коммунистик	61,11	73,83
Бўка	60,11	67,61
Бекобод	55,94	48,18
Ғалаба	44,10	53,66
ҚАШҚАДАРЁ ОБЛАСТИ		
Қамаши	80,05	66,08
Яккабоғ	75,20	43,03
Ғузор	68,48	39,06
Чироқчи	66,43	33,70
Косон	64,71	73,67
Китоб	64,64	34,36
Шаҳрисабз	60,91	23,84
Қарши	60,26	62,53
Муборак	58,19	61,68
Ульянов	44,96	40,16
Нишон	42,68	48,42
Усмон Юсупов	39,28	38,99
ҚҚАССР		
Беруний	62,15	55,35
Амударё	60,87	60,67
Тўрткўл	59,45	47,55
Элликқалъа	54,20	43,54
Чимбой	49,85	49,04
Қораўзак	44,01	52,54
Кегайли	39,04	42,87
Хўжайли	35,90	36,93
Ленинобод	30,60	33,61
Қўнғирот	28,94	22,62
Шуманай	28,06	26,78
ФАРҒОНА ОБЛАСТИ		
Бувайда	69,30	17,42
Ленинград	62,41	8,96
Ўзбекистон	60,05	45,53
Тошлоқ	53,35	10,13
Фрунзе	51,98	42,21
Киров	46,36	18,84
Бағдод	44,56	11,96
Қува	43,67	9,53
Фарғона	42,91	12,58
Риштон	42,72	26,03
Охунбобоев	38,79	10,94
Олтиариқ	33,81	7,44
НАМАНГАН ОБЛАСТИ		
Наманган	66,03	17,92
Тўрақўрғон	60,65	8,73
Уйчи	60,15	16,21
Янгиқўрғон	48,05	24,44
Учқўрғон	47,77	40,29
Поп	47,59	28,19
Задарё	43,94	36,38
Чуст	32,81	14,57
Косонсой	18,72	12,91
СУРХОНДАРЁ ОБЛАСТИ		
Ленин йўли	59,70	77,81
Шеробод	53,53	75,22
Ангор	51,64	38,28
Денов	50,51	52,13
Термиз	50,02	37,92
Олтинсой	45,65	42,89
Шўрчи	45,50	51,63
Сариосиё	44,34	28,95
Қумқўрғон	42,68	41,08
Жарқўрғон	41,54	31,77
Гагарин	37,54	50,91
Бойсун	35,96	56,58
БУХОРО ОБЛАСТИ		
Ғиждувон	49,65	28,96
Свердлов	47,68	31,73
Шофиркон	47,22	13,00
Ромитан	47,06	30,58
Қоракўл	46,08	27,97
Бухоро	37,52	23,86
Вобкент	31,96	17,23
Когон	30,62	37,13
АНДИЖОН ОБЛАСТИ		
Москва	55,17	15,94
Балиқчи	52,79	18,97
Пахтаобод	51,95	17,49
Избоскан	48,33	30,06
Олтинкўл	48,21	2,73
Ленин	47,77	6,36
Андижон	44,46	12,16
Хўжаобод	41,09	2,66
Комсомолобод	37,43	26,29
Марҳамат	26,20	1,60
Жалолқудуқ	25,55	3,74
Қўрғонтепа	24,94	9,08
СИРДАРЁ ОБЛАСТИ		
Жиззах	72,79	60,92
Зомин	50,51	53,52
Ворошилов	46,16	51,90
Пахтакор	40,56	48,38
Октябрь	37,99	47,75
Дўстлик	36,65	43,48
Ховос	36,05	40,03
Ильич	35,83	47,69
Янгиер	35,16	40,82
Сирдарё	33,00	34,67
Боёвут	29,91	29,19
Гулистон	27,83	28,37
Арнасой	25,46	29,57
Мирзачўл	21,33	24,27
Оқолтин	15,17	15,71
САМАРҚАНД ОБЛАСТИ		
Навоий	37,22	39,65
Қизилтепа	36,45	3,97
Хатирчи	32,81	23,09
Пахтачи	32,15	23,38
Каттақўрғон	23,68	10,77
Нарпай	23,39	11,53
Иштихон	18,73	13,21
Пайариқ	17,10	8,04
Пастдарғом	16,06	7,93
Оқдарё	10,25	1,05
Жомбой	10,23	5,56

ҚИЙИН МАСАЛАЛАР ДАВРИ

(Давоми. Боши иккинчи бетда).

Бухарин кейинчалик, 1929 йил апрелда дон тайёрлаш танглиги сабабларини таҳлил қилиб, қуйидаги хулосага келди: 1925—1927 йилларда дон муаммоси диққат марказидан тушиб қолган. Индустрлаштириш учун мустаҳкам замин яратилган эмас эди. Натижада мамлакат «фавқулодда чораларнинг биринчи даври»га тушиб қолди. Кейин эса партия ва жамият «фавқулоддачилик» машинасига борган сари кўпроқ ва яна кўпроқ мурожаат қила бошлади.

Ленин нима қилган бўларди?

Бугунги кунда одатда публицистлар қўяётган ана шу саволга биз ҳам қўшилайлик. Хўш, Ленин узоқроқ умр кўрганида қандай сиёсатни ўтказар эди?

Лениннинг цивилизациялашган, кооператорлар тузуми сифатидаги социализм ҳақидаги тасаввурларини биз ҳозирча энг оддий нарсалардагина тикладик. Кооперация моҳиятининг муаммоси, уни қайси пайтдан бошлаб социалистик деб ҳисоблаш ва ўтиш даври шарт-шароитларида кооперациянинг барча шаклларини социалистик деб ҳисоблаш мумкинми, деган масалаларнинг ҳаммаси ҳозирча очиқ турибди. Ҳозирги замон адабиётида йигирманчи йиллардаги кооперациянинг бошланғич, қуйи шаклларини муайян даражада социализмга тенглаштириш ҳоллари учрамоқда. Уларни аслида социалистик деб ҳисоблаш, демак, сал бўлмасада колхозлаштиришдан бошқа йўл йўқ эди, деб ҳисоблаш тенденцияси мавжуд. Агар биз Ленинга мурожаат қилсак, доҳийнинг кооперация, айниқса, унинг қуйи шакллари муаммоларини анча мураккаб тарзда тушунганлигини кўрамиз. Кооперация, деб ёзган эди у, тўла социалистик жамият қуриш учун зарур бўлган нарсадир ва ўша заҳоти қўшимча қилади: «бу ҳали социалистик жамиятни қуриш эмас, лекин бу уни қуриш учун зарур ва кифоя қиладиган нарсаларнинг ҳаммасидир». (45-том, 415-бет).

Ленин мавжуд тузумда кооператив корхонаси социалистик корхонадан фарқ қилмаслигини таъкидлар экан, уларнинг социалистик эканлигига ўлчов бўлувчи бутунлай аниқ мезон киритди. Агар кооператив корхонаси давлат ихтиёридаги ерда ташкил топган бўлса ва давлатга, яъни ишчилар синфига қарашли ишлаб чиқариш воситаларидан фойдаланса бу социалистик кооператив бўлади. Шундай қилиб, Ленин учун ишлаб чиқариш воситалари умумлаштирилган кооперативлар соф социалистик шаклдаги кооперативлар ҳисобланади. Кооперациянинг қуйи шакллари амалда социалистик идеаллар сари олға боришнинг турли босқичларида турибди.

Ленин майда хўжайинларнинг тор бирлашмалари шаклидаги кооперациялар ҳам тузилиши мумкин, деб ҳисоблаган эди. Бундай кооперативларни давлат қўллаб-қувватламаслиги керак. Бундан ташқари, у кооперациялар сонини шунчаки кўпайтириш, социализмни бир хилда ўстириш тўғрисидагина эмас, айни пайтда цивилизациялашган кооператорлар тўғрисидаги масалани қўйган эди. Цивилизациялашув кооперациянинг энг юқори марраларга чиқишини кўзда тутади. Албатта, ана шундай позициялардан, цивилизациялашув ва маданиятлилик позициясидан қарайдиган бўлсак, йигирманчи йиллардаги кооперацияни соф социалистик деб бўлмайди.

Мавзудан ташқарига чиқилган бундай фикр-мулоҳазалар бир-бирига зид икки йўлдан бирини танлаш имкониятини тушуниш учун қандай аҳамиятга эга? Ленинда янги иқтисодий сиёсат йўллари бўйлаб ривожланишнинг бир нечта фаза бўлиши тўғрисидаги концепция етилиб келаётган эди, дейиш учун асослар бор. Социалистик жамиятдан олдин келувчи иккинчи фаза кооператив фазасидир.

Бу босқичда барча кооперацияни ҳали социалистик деб ҳисоблаш мумкин эмас. У, ҳали социалистик жамият қурилди, дегани эмас. Балки унинг ниҳоятда зарур шартидир. Йигирманчи йилларда амалда ана шу навбатдаги босқични — кооператив НЭПини «ўтказиб юбордилар». Мамлакат мураккаб вазиятга тушиб қолди. Кооперация, майли, унинг қуйи давлат капитализми шаклларида бўлсин, у шунчаки қандайдир шаклда деҳқонларнинг шахсий манфаатларини ўзига жалб қиларди. Айни пайтда нормал иқтисодий ҳаётни бузмаган ҳолда индустрлаштириш учун анчагина миқдорда маблағни олиш имконини берарди. Партия раҳбарияти 1925 йилдан кейин хусусий деҳқон хўжаликларидан маблағларни индустрлаштиришга тортиб олиш йўлига ўтиб, келажак машаққатларига замин тайёрлаган эди.

Эҳтимол, худди ўша пайтда янги иқтисодий сиёсатни, «жиддий равишда ва узоқ муддатга», лекин ўзгартирилган шаклда сақлаб қолишнинг стратегик имкониятлари қўлдан берилган эди.

Йигирманчи йиллар ўрталарида кооперацияларни «давлатлаштириш», унинг хўжалик ҳисобидаги асосларини барбод қилиш тенденцияси кучаяди. У маблағ ундиришнинг асосий манбаларидан бирига айланади. 1927 йил сентябрида кооператив ҳаракати қандайдир янги нарсадир, унга нисбатан «кооперация» сўзини қўлланиш қийин, хусусий савдо манфаатларини умумий манфаатлар билан қўшишнинг зарур даражасини «биз амалда ҳали бутунлай топганимиз йўқ», деган фикр-мулоҳазалар ҳам тарқалди. Айни пайтда куч-ғайратлар қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқаришининг совет ва коллектив хўжаликларига жамланмади. Ўша пайтда колхозлар «социализмга олиб борадиган асосий йўл эмас», деган тасаввурлар ҳам ёйилган эди. Шу боис колхозлар миқдори унчалик кўп бўлмай, секинлик билан ўсарди. Колхозларнинг моддий-техника базасини мустаҳкамлаш учун бошқа соҳаларга зарар етказмайдиган даражада маблағларнинг муайян қисмини ажратиш мумкин эди. Лекин улар индустрлаштириш даврида узоқ вақт қурилган иншоотларда ҳаракатсиз қолиб кетди.

Мана шу ўринда Ленин бундай жиддий хатога йўл қўймаган бўлар эди, деб дадил айтиш мумкин. Чунки, маблағларни бир соҳадан тортиб олиб, бошқа соҳага ўтказиш сиёсатига таянган индустрлаштириш ғалати вазиятни вужудга келтирди. Мамлакатни индустрлаштиришни ривожлантирувчи «локомотив» «изга қўйилди». Фақат орадан икки йил ўтгачгина, партиянинг XV съездида бу локомотивни ҳаракатга келтирувчи «ғилдираклар» тўғрисидаги масала жиддий равишда ишлаб чиқилди. Янги иқтисодий сиёсатни оҳисталик билан социалистик реконструкциялаш мақсадлари учун ўзгартириш программаси ўша вақт учун деҳқонларни ишлаб чиқариш кооперацияларига жалб этишнинг реал кўламларини кўзда тутган эди. У индустрлаштириш суръатларини белгилашда, шаҳар ва қишлоқ ўртасидаги алоқани мустаҳкамлашда ва энг муҳими, экономиканинг аграр секторини ривожлантиришда асоси сифатида якка деҳқон хўжалигини узоқ вақтгача сақлаб қолишда шошмасликни, баланслиликни ва босиқликни кўзда тутарди. Бундай программа идеалда мамлакатимиз учун реал ва мақбул эди. Бироқ халқаро вазият мураккаблашиб кетди. 1927—1928 йилларда дон тайёрлаш танглиги кучайди. Маневр қилиш учун ортиқча вақт йўқ эди. Деҳқонларнинг манфаатига кам салбий таъсир қилувчи усуллар доираси индустрлаштиришни ўтказиш истиқболида ниҳоятда чекланган эди.

Ниҳоятда чекланган резервлар ниҳоясига ета борган сари, маблағларни бир соҳадан бошқа жойга олиб бериш (дарвоқе, Ленин умуман ҳеч қачон бундай масалани қўймаган эди) эртами-кечми кризисга олиб келиши керак эди. Натижада мамлакат «фавқулодда чоралар дарвозаси»га тушиб қолди. Ўшанда кооперациянинг ишлаб чиқариш шаклларини — иқтисодий ва социал-психологик жиҳатдан ҳавода муаллақ бўлган колхозларни ташкил этишга жадаллик билан киришилди. Айни пайтда кооперацияларнинг қуйи шакллари ўртада қолиб кетди. Шу сабабли, бундай социал-иқтисодий конструкция юқоридан туриб жорий қилинди. Чунки, у йигирманчи йилларда табиий равишда қишлоқда ўзи униб чиқмади.

Тарихий зарур бўлган фазани ўтказиб юбориш мамлакат тараққиётига салбий таъсир кўрсатди. Негаки, ушбу фаза шунчаки индустрлаштиришни жадаллаштиришни таъминлашдан ташқари ижтимоий муносабатларни ҳам ривожлантириши керак эди. Шу билан бирга 20—30-йилларда индустрлаштириш билан социализм ўртасига анчагина даражада тенглик аломати қўйилган эди. Социализм қурилишини бир соҳанинг устун даражада ривожланиши билан белгилаб бўлмайди. Акс ҳолда иморат биноси қурилиши битмай қолади. Худди шундай бўлди ҳам. Цивилизациялашган ходим тайёрлашдан иборат ўта муҳим босқич ўтказиб юборилди. Социализмнинг маданий шарт-шароитларини ленинча кенг кўламда тушунадиган бўлсак, улар жуда сусткашлик билан ўстирилди. Биз бу босқични ўтказиб юбориб, социализмнинг формация заминларининг заифлиги ўрнини қоплаш учун маъмурий-буйруқбозлик усулларини ҳаддан ташқари кучайтиришга берилиб кетдик. Сталин шахсий қарашларининг таъсири остида тазйиқ ўтказишнинг шундоқ ҳам улкан роли «фавқулоддачилик» ва тўғридан-тўғри зўравонликни мутлақлаштиришга олиб келди.

Ҳозирги пайтда биз яна ўша муаммога, ўтказиб юборилган босқичнинг бир қатор масалаларини ҳал қилишга қайтишга мажбур бўлмоқдамиз. Тўғри бу сафар биз принципиал бошқача моддий негизга эгамиз. Бу вазифалар хўжалик юритиш ва бошқаришнинг иқтисодий усуллардан, кооператив шаклларни ривожлантиришдан, демократиялаштиришдан, маданийликни ва цивилизациялашувни оширишдан иборат. Кооперациялаш тўғрисидаги ленинча ғоялар бутун тўлалиги билан ўз вақтида рўёбга чиқарилганда эди, биз, эҳтимол, бугун излаётган натижаларга анча илгарироқ эришган бўлардик.

Вазиятга баҳо беришда йигирманчи йилларнинг ўрталарида йўл қўйилган хатолар учун Сталиннинг шахсий масъулияти қандай, ахир? Энг аввало, Сталиннинг сиёсий ечимларни ишлаб чиқиш жараёнини ҳокимият учун курашга бутунлай бўйсундирганлиги таъсир кўрсатди. Худди шу ҳокимият учун курашга унга ўзига тарафдорлар танлашда ҳам, сиёсий позицияларни, чунончи, хўжалик масалаларидаги позицияни белгилашда ҳам дастуриламал бўлди. У ҳамма нарсани ҳокимият учун курашга бўйсундириб, бизнинг сиёсий системамиз шароитларида Бош секретарь зиммасига тушадиган вазифани — фикрларнинг барча қирраларини ҳисобга олиб тўғри қарорларни ишлаб чиқишга кўмаклашишдан иборат асосий вазифасини бажармади.

(«Правда», 1988 йил 30 сентябрь).

МЕҲНАТ — НИФОҚДАН УСТУН

Ағдам шаҳри марказий майдонида меҳнат жасорати ол байроғи кўтарилди. Пахта тайёрлаш ва узум узиш планини районда биринчи бўлиб бажарган «Коммунизм» колхози илғор коллективи ана шундай шарафланди.

Меҳнат шон-шуҳрати байрами одатдагидан бошқача шароитда ўтмоқда. Майдонни бронетранспортерлар ва жанговар машиналар тўсиб қўйган, кўчаларда солдатлар соқчилик қилмоқда. Степанакертда бўлгани каби Тоғли Қорабоғ автоном области билан чегарадош Ағдамда ҳам алоҳида ҳолат ва комендантлик соати жорий этилган.

Шубҳасиз, вазият кескин. Лекин ҳаёт ўз йўлида давом этмоқда. Майдон узра хилпираган байроқ одамлар ҳалол меҳнат ёрдамида миллатлараро адоватдан устун турганликларини, мураккаб аҳволга қарамай, план ва шартнома мажбуриятларини бажараётганликларининг ўзига хос рамзи бўлди.

«Коммунизм» колхози меҳнатчилари ҳозирнинг ўзидаёқ 1200 тонна юқори сифатли пахта тайёрладилар ва планга қўшимча пахта топшира бошладилар. «Оқ-қизил» қишлоқ кооперативи бу муваффақиятга салмоқли ҳисса қўшди. Хўжаликдаги бригадалардан бири базасида тузилган бу коллектив ер ва техникани узоқ муддатга ижарага олди, ўз ишларини пухта ўйлади, резервларни чамалаб кўрди. Мана бунинг натижаси — ўша ернинг ўзида, ўша составда кооператорлар олдингидан 40 процент кўп пахта териб олмоқдалар. Бундан ташқари улар узум узиш ва «оқ олтин» тайёрлаш планини районда биринчи бўлиб бажардилар. Бунда ҳеч қандай сир йўқ: одамлар шунчаки ўзларини ернинг чинакам хўжайини деб ҳис қила бошладилар. Уларнинг намунаси кўп одамларни руҳлантириб юборди — бу коллектив изидан бориб, тез орада бошқа бригадалар ҳам меҳнатнинг янги илғор системасига ўтадилар.

Қишлоқ хўжалик ишларининг боришини мувофиқлаштириб турган йиғим-терим ишлари район штабида ҳар куни кечқурун мутахассислар, район партия комитетининг ходимлари, хўжалик раҳбарлари тўпланадилар. Ана шундай мажлислардан бирида пахта теримида республикада биринчи ўринга чиқиб олиш учун ҳамма шарт-шароитлар мавжудлиги тўғрисида гап борди. Ишларнинг юксак суръати — муваффақият гаровидир. Деҳқонлар ҳар куни 710 тонна пахта тайёрламоқдалар. Бу эса олдингига нисбатан деярли 200 тонна кўпдир. Ҳосилнинг деярли ҳаммаси фақат олий сифатли бўлмоқда.

Ҳосил ортган юк машиналарини район йўлларида эрта тонгдан кеч оқшомгача учратиш мумкин. Қайта ишловчи заводларга кетаётиб, йўлда контрол пунктларидаги бронетранспортерлар олдида секинлаб ўтишга тўғри келмоқда. Лекин одамлар ҳосил ортган машиналар тўхтовсиз қатнайдиган ва йўлларда фақат тинч машиналар қоладиган вақтни зарбдор меҳнатлари билан яқинлаштиришга ҳаракат қилмоқдалар.

Ағдам, Озарбайжон ССР.

С. САХНО, А. КАЗНАЧЕЕВ, ТАСС мухбирлари.

ТОҒЛИ ҚОРАБОҒДАГИ ВАЗИЯТГА ДОИР

СТЕПАНАКЕРТ (Тоғли Қорабоғ автоном области), 3 октябрь. (ТАСС мухбирлари С. Сахно, А. Казначеев). Тоғли Қорабоғ автоном областидаги ички қўшинларнинг вазифалари жамоат тартибини таъминлаш, йўлларда назорат қилиб туриш билангина чекланмайди. Ҳозир бу қўшинлар Степанакертга ва областнинг қишлоқ районларига маҳсулотлар етказиб бериш билан шуғулланмоқдалар, сув олиш пунктларини қўриқламоқдалар, ўзлари вақтинча жойлаштирилган биноларни ремонт қилиб, атрофларини ободонлаштирмоқдалар. Бундан ташқари деҳқонларнинг илтимосига биноан солдатлар бир қанча хўжаликларда қишлоқ хўжалик ишларига қарашмоқдалар, иш ташлаш сабабли шаҳарда ишлаб чиқариш тўхтаб қолишига қарамай, автоном областнинг бир қанча районларида қишлоқ хўжалик ишлари давом этмоқда.

Степанакертдаги вазият ҳамон мураккаб бўлиб турибди. Корхоналарнинг дарвозалари ёпиқ, бир неча маршрут таксилардан ташқари жамоат ва юк ташиш транспорти ишламаяпти. Шаҳар аҳолисининг уй-жойларга ва жамоат биноларига эҳтиёжи катта бўлишига қарамай, қурилишларда жимлик ҳукм сурмоқда, темир йўл станцияларида юк ортилган вагонлар қимирламай турибди.

СССР Олий Совети Президиумининг шу йил 18 июль куни бўлиб ўтган мажлисида ўртага қўйилган масалаларни ўрганиш учун СССР Олий Совети Миллатлар Советининг Раиси А. Э. Восс бошчилигида Миллатлар Советининг миллий муносабат масалалари билан шуғулланувчи депутатлари комиссияси аъзолари бугун Степанакертга келдилар.

Ўзбекистон ССР Олий Совети Президиуми Бухоро область Свердлов район халқ депутатларининг якка тартибда уй-жой қурилишини ривожлантириш борасидаги ибратли фаолиятини маъқуллаган эди. Айни кунларда ташаббускорлар бу юксак мақсадга эришиш учун ички имкониятларни ишга солмоқдалар.

СУРАТДА: Свердлов районида янги қурилган посёлкалардан бирининг умумий кўриниши.

Ҳ. ҚУРБОНОВ фотоси.

КИТОБ ЖАВОНИНГИЗГА

Ғафур Ғулом номидаги Адабиёт ва санъат нашриёти қуйидаги янги китобларни босмадан чиқарди.

Михаил Шолохов. Инсон тақдири. Ҳикоялар. 288 бет. Баҳоси 1 сўм 60 тийин.

Рус совет ёзувчиси М. Шолоховнинг ҳикояларини жаҳондаги барча китобхонлар севиб ўқишади. Унинг «Инсон тақдири» ҳамда Дон казакларининг ҳаётига бағишланган ҳикоялари ўқувчилар меҳрини қозонган. Ҳикояларнинг барчасида инсоннинг ўз қадр-қиммати учун кураши, ёруғлик билан зулмат ўртасидаги ҳаёт-мамот жанги, эзгуликнинг қусур устидан муқаррар ғалабаси қаламга олинган.

Мақсуд Шайхзода. Дунё боқий. Шеърлар, достонлар, драма. 424 бет. Баҳоси 2 сўм 30 тийин.

Шоир Шайхзода бетакрор шеърияти билан ўзбек совет поэзияси хазинасини бойитган сўз санъаткорларидан бири эди. Унинг бу китобига энг сара шеърлари, шу билан бирга достонлари ва драматик асари жамланган.

Миразиз Аъзам. Ҳақиқатнинг кўзлари. Шеърлар ва достонлар. 328 бет. Баҳоси 1 сўм 50 тийин.

Тўпламга унинг «Севаман», «Туйғулар» ва «Сабот» китобларидан олинган ҳамда кейинги йилларда ёзилган янги шеърлари киритилган.

Жонибек Субонқулов. Қирралар. Шеърлар 92 бет. Баҳоси 40 тийин.

Тўпламга киритилган шеърларида она юртимиз, халқимизга бўлган фарзандлик меҳрининг ўзига хос талқинлари билан таништиради.

«Юлдузча» нашриёти қуйидаги китобларни чоп этди.

Мирзакалон Исмоилий. Қайсар боланинг ҳаёти. 304 бет. Баҳоси 1 сўм 10 тийин.

Китобга киритилган қиссаларда шўхлик, бебошлик туфайли ёмон йўлга кириб кетган ва бунинг оқибатида жиноятга қўл уриб қора курсида ўтирган Тўла деган боланинг бошидан кечирганлари ҳикоя қилинади.

Михаил Шпагин. Ихтиролар саргузашти ёки... яратилгунга қадар. Баҳоси 15 тийин.

Китоб ўқувчини нарсалар ихтиро қилингунга қадар улар «бошдан кечирган» саргузашт билан таништиради.

Ёқуб Хўжаев. Бизнинг сеҳргар. 48 бет. Баҳоси 40 тийин (рус тилида).

Китобдаги шеърий ҳикоялар ва топишмоқлар мактаб ўқувчилари ҳаётидан олиб ёзилган.

Ҳабиб Раҳмат, Маъмур Қаҳҳор. Кулиб турсинлар доим. 40 бет. Баҳоси 20 тийин.

Кичик мактаб ёшидаги болалар учун мўлжалланган бу тўпламда икки шоирнинг болалар ҳаёти, ҳайвонот олами тўғрисидаги шеърлари жамланган.

• Журналларнинг янги сонларида

«МУХБИР»—«КОРРЕСПОНДЕНТ»

Журналнинг тўққизинчи сони Совет Иттифоқи Коммунистик партияси Марказий Комитетининг Пленуми тўғрисидаги информацион билдириш билан очилади. Журналда Ўзбекистон Журналистлар союзи правлениесининг раиси А. Мухторовнинг «Воқеа-ҳодисаларни чуқур таҳлил қилайлик» сарлавҳали мақоласи бош мақола ўрнида берилган.

«Долзарб интервью» рубрикаси остида XIX Бутуниттифоқ партия конференциясининг делегати, «Совет Ўзбекистони» газетасининг бўлим мудири Номоз Саъдуллаевнинг «Ошкоралик ҳамма учун» сарлавҳали суҳбати эълон қилинган. Шунингдек «Ферганская правда» газетасининг редактори И. Костин ва «За цветные металлы» кўп тиражли газетасининг редактори Г. Вострякованинг мақолаларида меҳнаткашларни тарбиялашда газетанинг роли қандай ошиб бораётганлиги ҳақида ҳикоя қилинади.

«Акс-садо» рубрикаси остида Т. Эшбековнинг «Масъулиятни англаш керак», «Касб ҳақида ўйлар» рубрикаси остида эса М. Ҳакимовнинг «Район журналистига осонми?» сарлавҳали материаллари берилган.

Булардан ташқари бу сонда «Ветеранларимиз», «Телевидение. Радио», «Мухбирларнинг сиртқи мактаби», «Фотовернисаж», «Фоторепортаж», «Информация», «Журналистлар ижодидан», «Реклама» ва бошқа рубрикалар остида ҳам бир қатор қизиқарли мақолалар ўқиш мумкин.

ГАЗЕТА ВА ЖУРНАЛ — ҲАР БИР ХОНАДОНГА

Китоб район ремонт-ишлаб чиқариш корхонаси ишчи-хизматчилари келгуси йил нашрларига обуна бўлишни тугалладилар. Улар 1989 йил учун 4200 сўмлик ўрнига 4727 сўмлик турли газета-журналларга ёзилдилар.

Слесарлар С. Эгамов, Ў. Акбаров, шофер Т. Умяров, ишчи Ш. Йўлдошевлар келгуси йилдан бошлаб «Правда», «Совет Ўзбекистони», «Правда Востока», «Қашқадарё ҳақиқати» каби газеталарни ва «Конструктор», «Техника и молодёжи», «Ёшлик», «Фан ва турмуш» журналларини олиб ўқийдилар.

С. ИСОМИДДИНОВ.

* * *

Охунбобоев районидаги Оқтепа алоқа бўлимининг М. Абдуваҳобов, А. Орзиев сингари почтальонлари ўз вазифаларини виждонан бажариш билан бирга меҳнаткашлар ўртасида почта хизматидан фойдаланиш ҳамда 1989 йил учун газета-журналларга обуна бўлиш ҳақида тушунтириш ишларини олиб боришаётир.

Т. ТЕШАБОЕВ.

* * *

Хўжаобод районидаги «Шарқ юлдузи» колхози меҳнаткашлари газета-журналларга обуна бўлишни уюшқоқлик билан бошлаб, 14 минг 100 сўмлик обуна бўлишди. Колхознинг трактор парки ишчиси М. Каримов, бухгалтер М. Бозоров, 6-бригада табелчиси Т. Умаровларнинг ҳар бири 95-48 сўмлик «Совет Ўзбекистони», «Қишлоқ ҳақиқати», «Коммунист», «Шонли меҳнат» газеталарига, «Фан ва турмуш», «Гулистон», «Муштум» журналларига ёзилдилар.

Р. ЖУМАНИЁЗОВА.

* * *

Қизилтепа районидаги «Бўстон» совхозининг ишчи-хизматчилари ўзлари севган «Совет Ўзбекистони», «Қишлоқ ҳақиқати», «Ўзбекистон адабиёти ва санъати» газеталарига, шунингдек, «Ўзбекистон қишлоқ хўжалиги», «Шарқ юлдузи», «Саодат», «Гулистон», «Муштум» журналларига обуна бўлдилар.

Янги йилдан совхознинг ҳар бир ишчи, мутахассиси иккитадан газета ва биттадан журнал ўқийдилар.

Э. АТОЕВ.

• Ўтмиш садолари

Номаълум тасвирлар

◆ Фарғона ўлкашунослик музейи ходимлари ўшлик ҳамкасблари билан қардош Қирғизистоннинг мана шу қадимий шаҳри марказидаги Тахти Сулаймон тоғида қазиш ишлари олиб бордилар.

✦ Фарғона ўлкашунослик мининг мудири В. Огудин бошчилигидаги экспедиция бу тоғ турли динлар ва мазҳабларнинг ўзига хос солномасидир, деган хулосага келди.

Тоғда турли хил ибодатхоналар бўлган. Эрамизнинг 7-асри охирларидан бошлаб улар ўрнини мачитлар эгаллаган. Тоғнинг чўққиси Оқ уйда ҳозиргача фанга номаълум тасвирлар битилган тошлар топилди. Уларда қуёш тасвири, тасвир атрофида эса турли номаълум битиклар бор. Учта чиқиш жойи бор лабиринт тасвири олимларда қизиқиш уйғотди. Бу Ўш шаҳрининг қадимий плани бўлса керак, деган тахмин бор.

Юзлаб тасвирларни системалаштириш жараёнида уларнинг номаълум ёзувга ўхшаши қайд этилди. Тешиктош ғорида 35-40 минг йил илгари фойдаланилган учи ўткир тош ва пичоқлар топилди.

Олимлар ҳозир сирли ёзувларни ўқиш устида иш олиб боряптилар. Мутахассисларнинг айтишича, Тахти Сулаймон ўз аҳамиятига кўра машҳур Миср эҳромларига яқин келади.

А. ИБОДИНОВ. «Совет Ўзбекистони» мухбири.

Редактор **Л. ҚАЮМОВ.**

РЕКЛАМА ВА ЭЪЛОНЛАР

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
ТАРИХ ИНСТИТУТИ
вакант вазифаларга
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

Социализмнинг мустаҳкамланиши ва ривожланиши даврида Ўзбекистон тарихи бўлими **мудири** (фан доктори), **илмий ходим** (этнография), **кичик илмий ходим**.

КОНКУРС МУДДАТИ — 7 октябргача.

Конкурслар тўғрисидаги Низомга мувофиқ, ҳужжатлар қуйидаги адресга юборилсин: 700083, Тошкент шаҳри, Ленин кўчаси, 41-уй.

Телефон: 33-40-86.

Ўзбекистон ССР Маданият министрлиги
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ МАДАНИЯТ ИНСТИТУТИ
кафедралар бўйича
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

доцентлар: КПСС тарихи, чолғу асбоблари;

катта ўқитувчилар: оркестр дирижёрлиги, маданий-маърифий ишлар, фондлар ва каталоглар методикаси.

Конкурс муддати — 16 октябргача.

Қуйидаги адресга мурожаат қилинсин: 700164, Тошкент шаҳри, Высоковольтний массиви, 3-сектор, 127-«а» уй. Телефонлар: 62-04-63, 62-03-23.

Ўзбекистон ССР Физкультура ва спорт давлат комитетининг
ЎЗБЕКИСТОН ДАВЛАТ ЖИСМОНИЙ ТАРБИЯ ИНСТИТУТИ
профессор-ўқитувчилар составидаги
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

доцентлар: волейбол, спорт кураши (2), психология (ўзбек тилида), фалсафа (ўзбек тилида);

катта ўқитувчилар: велоспорт, футбол, бокс, қиличбозлик, анатомия, сузиш (2), немис тили, француз тили, физиология бўйича;

ўқитувчилар: волейбол, сузиш (5), спорт кураши, педагогика факультетининг енгил атлетикаси (2), баскетбол, бокс бўйича.

Конкурс муддати — 24 октябргача.

Ҳужжатлар қуйидаги адресга юборилсин: 700052, Тошкент шаҳри, Новомосковская кўчаси, 2-уй, кадрлар бўлими. Телефон 68-08-28.

Ўзбекистон ССР Фанлар академиясининг
МИКРОБИОЛОГИЯ ИНСТИТУТИ
лабораториялар бўйича
ВАКАНТ ВАЗИФАЛАРГА
КОНКУРС ЭЪЛОН ҚИЛАДИ

руда микробиологияси ва биогеотехнология идоралараро лабораторияси — **катта илмий ходим** (химия фанлари кандидати, «физик химия» ихтисослиги бўйича);

вирусология — **кичик илмий ходимлар** (2 — илмий даражасиз, «микробиология» ва «органик химия» ихтисосликлари бўйича);

микроорганизмлар ферментлари — **кичик илмий ходим** (илмий даражасиз «микробиология» ихтисослиги бўйича).

Конкурс муддати — 13 октябргача.

Ариза ва ҳужжатларни, конкурслар тўғрисидаги Низомга мувофиқ, қуйидаги адресга юборилсин: 700128, Тошкент шаҳри, ЎзССР 50 йиллиги проспекти, 7-«а» уй.

МАРКАЗИЙ «ПАХТАКОР» СТАДИОНИДА
6 октябрь соат 18.00 да
СССР 51-ЧЕМПИОНАТИ УЧУН
«ПАХТАКОР» (Тошкент) — «ПОМИР» (Душанбе)
1-лига командалари ўртасида

ФУТБОЛ

СПОРТ-БУЮМ ЛОТЕРЕЯСИ ЎЙНАЛАДИ. **Серияларнинг номерлари 052001 дан 054000 гача...**

Соат 17.00 да ЎЗБЕКИСТОН ВА ТОЖИКИСТОН ССР НИНГ ЕТАКЧИ АРТИСТЛАРИ ИЖРОСИДА БАЙРАМ КОНЦЕРТИ БЎЛАДИ.

Театр

ЎЗБЕК ДАВЛАТ «ЁШ ГВАРДИЯ». ДРАМА ТЕАТРИДА — 5/X да **Отасининг қизи** (19.00), 6/X да **Сўнаётган юлдузлар** (19.00), 7/X да **Қора камар** (19.00).

Ўзбекистон ССР Главлити коллективи Бош бошқарма бошлиғининг ўринбосари Э. С. Комиловга отаси
Салом КОМИЛОВнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Телевидение ва радиоэшиттириш давлат комитетининг Бадиий коллективлари ўзбек халқ чолғу асбоблари оркестрининг созандаси М. Эргашевга онаси
Қутбиниса ЭРГАШЕВАнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Ўзбекистон ССР Ўрмон хўжалиги министрлиги, коллективи контрол-ревизия бўлимининг катта ревизори Ш. С. Ергашевга ўғли
ХАЙРУДДИНнинг
вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

Р. — 11015. Ўзбекистон Компартияси Марказий Комитети нашриётининг Меҳнат Қизил Байроқ орденли босмахонаси. Тошкент шаҳри. А. — 229. ИНДЕКС 64583. 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12